

INSTITUTIONEN FÖR GLOBALA STUDIER

BARNNS RÄTT TILL SKYDD OCH BARNNS RÄTT TILL DELAKTIGHET- (O)FÖRENKLIGA RÄTTIGHETER?

*En kvalitativ intervjustudie om socialsekreterares beskrivningar av att arbeta
med barn och ungas delaktighet vid LVU-ärenden*

Examensarbete i mänskliga rättigheter, 30 hp

VT 2020

Författare: Rebecca Sylten

Handledare: Ann-Charlott Timander

Abstract

Several investigations and reports show that Swedish social services do not sufficiently provide children's and young people's right to participation in cases of care of young people (special provision) act. The aim of this study was to explore how, if at all, social workers working with children and young people in Western Sweden describe themselves working with children's participations in cases of care of young people (special provision) act. Furthermore the study aimed to identify, based on the social workers descriptions, what eventual challenges and opportunities exist in to supply children's participation in cases of care of young people (special provision) act and how these can be understood from a social worker perspective. The method of the study was a qualitative interview method and a total of six social workers participated. The collected data from the interviews has been transcribed and later on analysed via thematic analysis. Based on the results of the study a theoretical framework was constructed based on Lipsky's (2010) theory of street-level bureaucracy, Sommer, Pramling Samuelsson and Hundeide (2011) interpretation of the concepts of child perspective and children's perspective and Shier's (2001) participation model. With the help of the theoretical framework, the results of the study could be analyzed from the perspective of social workers.

Findings showed that, as in previous research studies, there is a fear among social workers of harming children by sharing difficult information. At the same time, the results of the study indicate that there is a willingness on the part of the social workers to work with children's participation, but the work is varied and complex. Social workers must take into account, among other things, the child's often incompatible rights, care givers versus the child's rights, while at the same time experiencing limited time and resource shortages. From social worker's perspective the results indicate that it is these factors that limit children's participation rather than, unlike previous research studies, that social workers have a traditional view of children. However, more research is required to understand the work with children's participations in cases of care of young people (special provision) act from the perspective of social workers.

Keywords: children's participation, article 12 of the convention on the Rights of the child. compulsory care, care of young people (special provision) act, child perspective, children's perspective, social worker perspective.

Antal ord: 19984

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (1989)
Barnrättskommittén	FN:s kommitté för barnets rättigheter
FB	Föräldrabalken (1949:381)
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
SoL	Socialtjänstlagen (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Övergripande problemformulering	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Begreppsdefinitioner	8
1.5 Uppsatsen fortsatta disposition	9
2. Bakgrund	10
2.1 Barnkonventionen	10
2.1.1 <i>Barns rätt att komma till tals/delaktighet</i>	10
2.1.2 <i>Barns rätt till skydd</i>	11
2.2 Den sociala barnvården i Sverige	11
2.2.1 <i>Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga</i>	12
3. Tidigare forskning	13
3.1 Definitioner av barns delaktighet	14
3.2 Barns delaktighet i praktiken	16
3.3 Utmaningar och hur de kan förstås	17
3.4 Möjligheter och hur de kan förstås	21
3.5 Sammanfattning och studiens relevans	22
4. Metod och metodologiska överväganden	24
4.1 Metodologiska utgångspunkter	24
4.2 Val av metod	25
4.3 Konstruktion av intervjuguide	26
4.4 Urval- och rekryteringsprocess	26
4.5 Förberedelser och genomförande av intervjuer	28
4.6 Bearbetning av empirin	28
4.7 Analysförfarande	29
4.8 Studiens tillförlitlighet	30
4.9 Forskningsetiska överväganden	32
4.9.1 <i>Vetenskapsrådets etiska principer</i>	33
4.9.2 <i>Övriga etiska dilemman och min förförståelse</i>	34
4.10 Källkritisk diskussion	35
5. Teoretiskt ramverk	36
5.1 Gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme	36
5.2 Barns perspektiv och barnperspektiv	37
5.3 Shiers delaktighetsmodell	37
5.3.1 <i>Tre steg av engagemang</i>	38
5.3.2 <i>Nivå 1: Barn blir lyssnade till</i>	38

5.3.3 Nivå 2: Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter	38
5.3.4 Nivå 3: Barns åsikter beaktas	39
5.3.5 Nivå 4: Barn involveras i beslutsfattande processer	39
5.3.6 Nivå 5: Barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande	39
6. Resultat och analys	40
6.1 Definitioner av delaktighet	40
6.1.1 Förklara och informera	40
6.1.2 Att lyssna och beakta barnets åsikt	41
6.1.3 Subjektiv känsla	42
6.1.4 Övergripande diskussion	43
6.2 Arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden	43
6.2.1 Utgångspunkter för arbetet	44
6.2.1.1 Barnsamtal	44
6.2.1.2 Dokumentation	45
6.2.2 Skillnader i arbetet	46
6.2.2.1 Anpassning till barnet	46
6.2.2.2 Miljöfall eller eget beteende	47
6.2.2.3 Omedelbart eller ansökan	48
6.2.3 Övergripande diskussion	48
6.3 Utmaningar	49
6.3.1 (O)förenlighet mellan barnets rättigheter	49
6.3.1.1 (O)förenlighet mellan delaktighet och skydd	49
6.3.1.2 (O)förenlighet mellan delaktighet och barnets bästa	51
6.3.2 Bristande förutsättningar att skapa förtroende	52
6.3.2.1 Tids- och resursbrist	52
6.3.2.2 Att inge falska förhoppningar	53
6.3.3 Förklara utan att skada	54
6.3.4 Vårdnadshavares påverkan	55
6.3.4.1 Vårdnadshavares rättigheter	56
6.3.4.2 Urskilja barnets åsikt från vårdnadshavarens	57
6.3.5 Övergripande diskussion	58
6.4 Möjligheter	58
6.4.1 Engagemang och vilja	59
6.4.2 Uppmärksammande av barnkonventionen	60
6.4.3 Övergripande diskussion	61
7. Avslutning	62
7.1 Sammanfattning och diskussion	62
7.2 Slutsats och förslag på vidare forskning	63

Referenslista	65
Bilagor	68
Bilaga 1: Intervjuguide	68
Bilaga 2: Informationsblad	70
Bilaga 3: Samtyckesblankett	72

1. Inledning

I avsnittet nedan presenteras inledningsvis en övergripande problemformulering till undersökningsområdet, följt av studiens syfte och frågeställningar. Därefter beskrivs avgränsningar, begreppsdefinitioner och avslutningsvis studiens fortsatta disposition.

1.1 Övergripande problemformulering

I januari 2020 inkorporerades Förenta nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) i svensk lag i syfte att stärka barns rättigheter (Regeringskansliet, 2020). Inför lagändringen framkom i statens offentliga utredning (2016:19) att svenska domstolar och myndigheter inte i tillräckligt hög utsträckning arbetar utifrån ett barnrättsperspektiv i allmänhet och i synnerhet inte utifrån en av konventionens huvudprinciper artikel 12- barnets rätt att komma till tals. Utredningen visar att barn ofta inte ges möjlighet att uttrycka sina åsikter med motiveringen att de inte är tillräckligt mogna, har för låg ålder, att vårdnadshavare motsätter sig och/eller av andra orsaker måste skyddas från att delta trots att detta strider mot barnkonventionens bestämmelser (SOU, 2016:19).

Ett område där barns rätt att komma till tals har bedömts begränsad är vid utredning och beslut om tvångsomhändertagande av barn med stöd i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av barn och unga (LVU). Att tvångsomhänderta ett barn som riskerar att fara illa, emot barnets och/eller vårdnadshavares vilja, är en av de mest ingripande åtgärderna staten genom sociala myndigheter kan göra mot en människas rätt till privat- och familjeliv. Samtidigt som staten också genom behöriga myndigheter har det yttersta ansvaret att skydda barn och unga när deras rätt till hälsa och utveckling riskeras att inte tillgodoses (Leviner & Lundström, 2017). År 2015 tillsattes en statlig offentlig utredning om förslag till ny LVU-lagstiftning i syfte att stärka ett barnrättsperspektiv och rätts säkerheten för barn som blir tvångsomhändertagna. Ett av förbättringsområden som framkom av kartläggningen var att arbetet med barns rätt till information och delaktighet måste stärkas (SOU, 2015:71). Enligt Barnombudsmannen (2019) har de senaste årens ändringar i Socialtjänstlagen (SoL) och LVU som genomförts för att överensstämma med barnkonventionens artikel 12 inte varit tillräckliga. Barnombudsmannen (2019) anser inte heller att socialtjänstens förmåga att tillgodose barns rätt att komma till tals/delaktighet med särskild betoning på tvångsomhändertagande idag inte är tillräcklig och att utvecklingen med arbetet går för långsamt.

1.2. Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka hur, om alls, socialsekreterare inom barn- och ungdomsenheter i Västsverige beskriver sig arbeta med barns delaktighet vid LVU-ärenden. Vidare syftar studien till att identifiera, utifrån socialsekreterarnas beskrivningar, vilka eventuella utmaningar och möjligheter som finns i att tillgodose barns delaktighet vid LVU-ärenden och hur dessa eventuellt kan förstås utifrån socialsekreterares perspektiv.

- Hur definierar socialsekreterare begreppet *barns delaktighet*?
- Hur, om alls, beskriver sig socialsekreterare arbeta med barns delaktighet vid LVU-ärenden?
- Vilka eventuella utmaningar och möjligheter i att tillgodose barns delaktighet vid LVU-ärenden kan identifieras utifrån socialsekreterares beskrivningar?
- Hur kan intervjupersonernas beskrivningar och de eventuellt identifierade utmaningarna och möjligheterna förstås utifrån socialsekreterares perspektiv?

1.3 Avgränsningar

Inklusionskriterierna för att delta i studien var att de medverkande skulle arbeta som socialsekreterare med barn och unga inom socialtjänsten i Västsverige. Totalt har sex intervjuer genomförts. Exklusionskriterier för studien var snarlika yrkesroller inom socialtjänsten. För utförligare och vidare förklaringar till studiens avgränsningar, se vidare *4.4 urval – och rekryteringsprocess*.

1.4 Begreppsdefinitioner

Barn och unga: Med barn och unga avses i denna studie i enlighet med barnkonventionens artikel 1 och föräldrabalken (1949:381) (FB) 6 kap. 2 § en person under 18 år. Den generella termen som används i studien är barn.

Barns delaktighet: Enligt Barnrättskommittén (2009) har en allmän praxis utvecklats där begreppet *delaktighet* används synonymt med bestämmelserna i barnkonventionens artikel 12, även om denna term inte uttrycks i artikeln. *Delaktighet* beskrivs som processer som inbegriper dialog och informationsbyte mellan barn och vuxna. Processerna bygger på ömsesidig respekt där barnet möjliggörs att tillägna sig förståelse för hur deras och vuxnas åsikter kommer beaktas (Committee on the Rights of the Child, 2009). I studien används

barns delaktighet i enlighet med Barnrättskommittén (2009) definition av begreppet och synonymt med barnkonventionens artikel 12.

Socialsekreterare: Begreppet socialsekreterare avser i denna studie en person som arbetar som utredare inom socialtjänsten på en enhet för barn och unga. Begreppet gräsrotsbyråkrat kommer i studien användas synonymt med socialsekreterare.

LVU- ärenden: Begreppet avser i föreliggande studie utredning inför eventuellt beslut om tvångsomhändertagande med grund i Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Begreppet inbegriper även uppföljning efter beslut om LVU från förvaltningsrätten alternativt socialnämnden i aktuell kommun (vid omedelbart omhändertagande).

1.5 Uppsatsens fortsatta disposition

Efter inledningskapitlet följer ett bakgrundskapitel vilket syftar till att ge läsaren en övergripande förståelse till studiens undersökningsområde. Vidare följer ett kapitel där ett urval av tidigare forskningsstudier presenteras, följt av en presentation av studiens metod och metodologiska övervägande samt etiska och källkritiska diskussioner. I efterföljande kapitel presenteras studiens teoretiska ramverk. Fortsättningsvis redovisas studiens resultat och analys interagerat. Avslutningsvis ges en avslutande sammanfattning och diskussion av studien samt slutsatser och förslag på vidare forskning.

2. Bakgrund

I följande avsnitt presenteras en övergripande bakgrund till studiens undersökningsområde. Inledningsvis presenteras en förståelse till barnkonventionen och för studien adekvata rättigheter. Därefter ges en förståelse för den svenska sociala barnvården och en närmare beskrivning av LVU-lagstiftningen.

2.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen (1989) utgör en del av folkrätten, vilket innebär att stater har det yttersta ansvaret som skyldighetsbärare för att respektera, skydda och uppfylla barnets mänskliga rättigheter. Konventionen ska ses som universell och ska gälla alla barn överallt, hela tiden samt vara odelbar, det vill säga att samtliga artiklar bildar en helhet som förutsätter varandra där ingen rättighet ska värderas högre än någon annan (CRC, 1989 & Committee on the Rights of the Child, 2009). Sverige ratificerade konventionen år 1990 och har sedan dess arbetat utifrån en transformeringsmetod, vilket inneburit att svensk lag successivt har anpassats till att överensstämma med konventionen. 1 januari 2020 inkorporerades barnkonventionen i svensk lag, vilket innebär ett förtydligande av konventionens rättsliga status (Regeringskansliet, 2020). Barnrättskommittén (2009) har erkänt fyra huvudprinciper vilka utifrån övriga artiklar ska tolkas och förstås. Dessa är artikel 2: rätten till icke-diskriminering, artikel 3: barnets bästa, artikel 6: rätt till liv och utveckling och artikel 12: barnets rätt att komma till tals. Utifrån föreliggande studies undersökningsområde är två av barnkonventionens rättigheter i fokus, barns rätt till delaktighet och barns rätt till skydd.

2.1.1 Barnets rätt att komma till tals/delaktighet

Barnkonventionens Artikel 12 innebär att barn har rätt att uttrycka sina åsikter och att få sina åsikter beaktade i alla beslut som rör dem själva med hänsyn till deras ålder och mognad. I artikeln betonas även barns rätt att särskilt ges möjligheter till att uttrycka sin åsikt och vilja i alla rättsprocesser och andra administrativa förfarande som rör barnet (CRC, 1989). Det är myndigheters ansvar att utveckla metoder anpassade utifrån det enskilda barnets behov och förutsättningar. Barnet ska beredas möjlighet att uttrycka sin åsikt i en trygg miljö och delges adekvat information utifrån det enskilda barnets förmåga att förstå det som sägs. Artikel 12 innebär inte att barnet måste uttrycka sin åsikt, med nödvändighetsvis ska bestämma och/eller att barnets ska ta ansvar för eventuella beslut (Committee on the Rights of the Child, 2009). Enligt barnrättskommittén (2009) har en allmän praxis utvecklats där begreppet *delaktighet* i

många sammanhang använts synonymt med rättigheten, vilket även görs i denna studie, se vidare *1.4 begreppsdefinitioner*.

2.1.2 Barnets rätt till skydd

I barnkonventionens artiklar framkommer på olika sätt att barn har rätt till skydd. Enligt artikel 19 och 34 ska barn skyddas från bland annat våld, övergrepp och sexuellt utnyttjande. Barn ska skyddas från att utsättas för godtyckligt ingripande med avseende på artikel 16 barnets rätt till privat- och familjeliv. Konventionsstaterna är skyldiga enligt artikel 9 att se till att barn inte skiljs mot sin vilja från föräldrarna utom när det bedöms nödvändigt utifrån barnets bästa enligt artikel 3. Om barnet ändå exempelvis inte bedöms kunna stanna kvar i sin hemmiljö är konventionsstaterna skyldiga i enlighet med artikel 20 att ge barnet alternativ omvårdnad exempelvis genom placering i familjehem. Vidare är behöriga myndigheter även vid ett eventuellt omhändertagande skyldiga enligt artikel 25 att ha regelbunden översyn över barnet (CRC, 1989).

2.2 Den sociala barnvården i Sverige

Den sociala barnvården i Sverige har de senaste decennierna utvecklats från att vara tvingande till att i allt större utsträckning bygga på frivillighet. År 1982 ersattes den gamla barnavårdslagen och idag regleras socialtjänstens arbete av socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) och de gamla tvångreglerna har ersattas av en ny separat lag, Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) (Leviner & Lundström, 2017). När ett barn i Sverige riskerar att utvecklas ogynnsamt har svenska staten genom kommunens socialnämnd det yttersta ansvaret enligt 5 kap. 1 § SoL att tillgodose barnets rättigheter. Det praktiska arbetet i form av utredningar och insatser för vård av barn och unga sköts av kommunens socialtjänst i enlighet med 2 kap. 1 § SoL och enligt 3 kap. 5 § SoL är huvudregeln att insatser ska göras på frivillig väg med samtycke från de berörda enskilda. Genom denna frivillighetsprincip vårdas och omhändertas barn och unga utan att bli föremål för en rättslig process. Om vård inte kan genomföras i samförstånd med vårdnadshavare och den unge, om denna är över 15 år, kan beslut om ett omhändertagande och vård enligt 1 kap. 1 § LVU bli aktuellt om det bedöms vara det bästa för barnet. Den svenska socialtjänsten har idag vad som brukar beskrivas som en stark familjerättslig utgångspunkt för arbetet. Socialsekreterare ska arbeta utifrån ett gott samarbete med vårdnadshavare och vid eventuellt omhändertagande med grund i LVU är återförening mellan barnet och vårdnadshavare eftersträvansvärt. Detta förhållningssätt skiljer sig från många andra länder, exempelvis Storbritannien vars fokus

snarare är inriktat på att många gånger skydda barnet från vårdnadshavare (Leviner & Lundström, 2017).

2.2.1 Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Ett beslut om LVU grundar sig på en bedömning av om den unge far så illa att det riskerar att skada personens hälsa och utveckling. Det kan i enlighet med 1 kap. 2 § LVU handla om att den unge lever under bristande hemförhållande, så kallade miljöfall, där den omsorg barnet har rätt till inte kan tillgodose, vilket kan vara fallet om barnet utsätts för exempelvis fysisk eller psykisk misshandel i hemmet. Enligt 1 kap. 3 § LVU kan ett tvångsomhändertagande även göras med grund i att den unge själv uppvisar ett eget skadligt beteende i form av exempelvis droganvändning eller på andra sätt lever destruktivt, så kallade beteendefall. Det är förvaltningsrätten som fattar beslut om LVU, enligt 1 kap. 4 § LVU efter ansökan från socialnämnden. Socialnämnden kan besluta om ett omedelbart omhändertagande enligt 1 kap. 6 § LVU om den unge bedöms vara i akut fara, även om beslutet måste underställas och prövas i förvaltningsrätten, 1 kap. 7 § LVU. Om förvaltningsrätten bedömer att den unge ska beredas vård enligt LVU är det socialnämnden enligt 1 kap. 11 § som beslutar om vilken vård, exempelvis kan den unge placeras i familjehem, stödboende, hem för vård eller boende eller Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem. Socialnämnden har under vårdtiden vårdnadsansvar för barnet i enlighet med 6 kap. 1 § FB. Socialnämnden ska kontinuerligt följa upp vården av den unge och ska även överväga (miljöfall) alternativt pröva (beteendefall) om vården ska fortsätta var sjätte månad enligt 1 kap. 13 § LVU.

Trots att LVU är en skyddslag vilken används emot barnets vilja (om barnet är över 15 år), ska den unges åsikt tillmätas betydelse i enlighet med 1 kap. 36 § LVU. Den unge har exempelvis rätt att få relevant information och ska ges möjlighet att framföra sina åsikter och dessa ska tillmätas betydelse utifrån barnets ålder och mognad. Bestämmelsen i 1 kap. 36 § LVU är införd i syfte att överensstämja med barnkonventionens artikel 12. År 2015 presenterades en statlig offentlig utredning om förslag till ny LVU-lagstiftning i syfte att stärka ett barnrättsperspektiv. I utredningen framkom bland annat att barn och ungas rätt till information och delaktighet på olika sätt bör stärkas och förtydligas, bland annat föreslås att den som ger information ska försäkra sig om att mottagaren förstått innebörden av informationen (SOU, 2015:71). Efter utredningen har LVU-lagstiftningen inte reformerats, utan endast små justeringar av lagstiftningen har genomförts (Barnombudsmannen, 2019: 7).

3. Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras ett urval forskningsstudier som bedömts relevanta för studiens undersökningsområde. Arbetsprocessen med att samla in forskningsstudier inleddes med att göra sökningar på databaserna ”Supersök” (via Göteborgs universitet), ”Researchgate” och ”Google scholar”. Sökord på svenska som använts är bland annat *barn, delaktighet, artikel 12 barnkonventionen, LVU, tvångsvård, omhändertagande, barnperspektiv* och *social-sekreterares perspektiv*. Sökord som använts på engelska är bland annat *children, participation, article 12 of the Convention on the Rights of the Child, Compulsory care, children perspective* och *social workers perspective*. Sökorden som använts har på olika sätt kombinerats för att optimera sökresultaten.

Initialt samlades all forskning som bedömdes vara av relevans för studiens undersökningsområde in. Därefter inleddes en urvalsprocess i att begränsa antal studier. I denna urvalsprocess har Leth & Thuréns (2000) källkritiska principer varit styrande, se vidare 4.10 *Källkritiskt diskussion*. Endast material som är ”peer-reviewed” har använts, d.v.s. forskningsmaterial som blivit lektörsgranskade och därav kan tänkas upprätthålla högre vetenskaplig standard än icke lektörsgranskat material. Det återfinns en mängd data inom undersökningsområdet, däribland böcker och artiklar som inte är ”peer-reviewed” och som därför inte valts att presenteras. Med utgångspunkt i dessa kriterier gjordes övergripande genomläsningar av studierna genom att läsa studiernas ”abstract” och ”conclusion”. Ett urval av studier, i form av vetenskapliga artiklar och en avhandling, valdes ut då de bedömdes kunna möjliggöra både bred och djup förståelse för undersökningsområdet utifrån en internationell såväl som svensk kontext. I de forskningsstudierna från internationella kontexter har översättningar motsvarande en svensk kontext gjorts för att på ett enkelt sätt koppla samman med studiens syfte och forskningsfrågor. Framställningen av de valda forskningsstudierna har sedan utifrån studiens forskningsfrågor tematiserats. De teman som identifierades är:

- Definitioner av barns delaktighet
- Barns delaktighet i praktiken
- Utmaningar och hur de kan förstås
- Möjligheter och hur de kan förstås

3.1. Definitioner av barns delaktighet

Det första temat som identifierats är *Definitioner av barns delaktighet*. Under följande tema presenteras forskningsresultat som kan förstås i förhållande till studiens första frågeställning, d.v.s. hur socialsekreterare definierar barns delaktighet. Flera studier vittnar om att det inte finns någon rådande konsensus kring hur barns delaktighet som begrepp ska definieras och att förståelsen av begreppet skiljer sig åt mellan socialsekreterare.

Van Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen, (2015) har genomfört en sammanställande kunskapsöversikt över studier som behandlat barns delaktighet inom den sociala barnomsorgen, både utifrån barn- och socialsekreterares perspektiv. Majoriteten av studierna är genomförda i Storbritannien men även studier från Norge och Australien förekommer. Studiens resultat visar att barn förstår delaktighet som en möjlighet att få uttrycka sin åsikt i beslut som är viktiga för dem själva, att bli lyssnad till samt att bli tagen på allvar. Enligt Van Bijleveld m.fl. (2015) skiljer sig förståelsen av begreppet åt mellan socialsekreterare. Det finns de som menar, i likhet med barnen, att delaktighet handlar om att barn ska ges möjlighet att uttrycka sin åsikt men även de som hävdar att delaktighet endast handlar om att informera och förklara beslut för barn. Vidare finns det även socialsekreterare som anser att delaktighet endast handlar om att träffa barnet. Enligt Van Bijleveld m.fl. (2015) visar dock studiens resultat att både barn och gruppen socialsekreterare tycker att delaktighet är viktigt. För barnen själva är delaktighet viktigt för att kunna påverka beslut gällande sina liv och att de känner sig respekterade. För socialsekreterare skiljer sig anledningen, vissa anser delaktighet viktigt för att kunna samla in information för att eventuellt underlätta beslutsfattande medan andra anser det viktigt för att det är en fundamental rättighet för barn.

Samma författare Van Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen (2014) har även undersökt förståelse av begreppet delaktighet utifrån kontexten av den holländska barnavårdsomsorgen. Författarna till studien har genomfört 16 semistrukturerade intervjuer med socialsekreterare respektive ungdomar i åldern 13-19 år som varit i kontakt med socialtjänsten. Studiens resultat visar, i likhet med Van Bijleveld m.fl. (2015), att både socialsekreterare och ungdomar beskriver att delaktighet är viktigt samtidigt som de har svårt att definiera begreppets exakta innebörd. I likhet med Van Bijleveld, m.fl. (2015) beskriver ungdomarna att delaktighet innebär att bli informerad, få uttrycka sin åsikt och bli tagen på allvar. Ungdomarna uttryckte att bli informerad innebar att veta vad som kommer att hända, varför det kommer hända och hur lång tid det kommer pågå samt om en förändring sker vill det ha

möjlighet att förbereda sig. Enligt författarna till studien uttryckte ungdomarna att det inte räcker att socialsekreterarna frågar om deras åsikt, de måste även känna att de blir tagna på allvar och att deras åsikt beaktas.

Enligt Van Bijleveld m.fl. (2014) beskriver socialsekreterarna att de är osäkra på hur begreppet delaktighet egentligen ska förstås, men använder ord såsom informera, involvera, förklara och fråga barnet för att definiera delaktighet. De flesta socialsekreterare menar att en viktig del av delaktigheten handlar om samla in barnets åsikt, medan det även fanns de socialsekreterare som beskrev att delaktighet inte handlar så mycket om att involvera barnet, utan snarare om att tänka på barnets behov och att informera barnet om vad som händer.

Enligt Van Bijleveld m.fl. (2014) var det få socialsekreterare som beskrev vad barnets åsikt skulle användas till och gjordes det var det för att upptäcka barnets styrkor och svagheter. Ingen av de intervjuade socialsekreterarna uttryckte att det fanns ett behov att inhämta barnets perspektiv för att det är viktigt att beakta vid beslut.

Utifrån en norsk kontext har Vis, Holtan & Thomas (2012) undersökt hinder för att barns delaktighet ska tillgodoses i den norska sociala barnvården och varför socialsekreterare upplever det svårt att arbeta med barns delaktighet. En enkätstudie, där 53 socialsekreterare och 33 socionomstudenter ombads att svara på 20 antaganden om barns delaktighet har genomförts. Författarna till studien har identifierat svårigheter utifrån socialsekreterarnas- och studenternas perspektiv. En av de svårigheter som identifierats i studien är att det inte råder konsensus bland forskningsdeltagarna kring i vilken utsträckning barn ska delta. Författarna till studien förklarar denna utmaning, i likhet med de föregående presenterade studierna, genom att forskningsdeltagarna tycks ha olika tolkningar av begreppet. I studiens resultat framkommer att 56 procent av deltagarna ser delaktighet som att barn ska få sin vilja igenom vid beslut medan 42 procent ser att delaktighet handlar mer om att barn blir lyssnade till under beslutsprocessen. Vis m.fl. (2012) menar att socialsekreterare som ser barns delaktighet som ett resultat vid beslutsfattande förmodligen är mindre benägna att involvera barn i beslutsprocessen och vice versa. Det är således troligen, enligt Vis m.fl. (2012), avgörande huruvida socialsekreterare ser på delaktighet som något statiskt eller som en process om barns görs delaktiga i praktiken.

3.2 Barns delaktighet i praktiken

Det andra temat som har identifierats är *Barns delaktighet i praktiken*. Temat syftar till att presentera forskningsresultat som kan förstås i förhållande till studiens andra frågeställning om hur socialsekreterare eventuellt arbetar med barns delaktighet vid LVU-ärenden. De urval forskningsresultat som presenteras nedan fokuserar på i vilken utsträckning barn görs delaktiga i praktiken och inte i speciellt hög utsträckning på hur arbetet med barns delaktighet går till såsom i föreliggande studie. Detta har gjorts på grund av det sist nämnda undersöknings- området bedömdes vara tämligen begränsad inom det vetenskapliga fältet. Begränsad ter sig även, utifrån urvalet forskningsstudier som presenteras, barns delaktighet i praktiken vara.

I Van Bijleveld m.fl. (2015) kunskapsöversikt visar resultatet att majoriteten av barnen upplever att det har liten eller ingen möjlighet att påverka socialtjänstens beslutsprocesser angående deras liv. Kunskapsöversikten vittnar om att barn inte upplever att de får tillräckligt med information och förklaring till vad som händer och varför de är i kontakt med socialtjänsten. Enligt författarna finns även studier som visar att barn upplever möjlighet att vara delaktiga, men endast vid för dem triviala beslut och inte i de beslut som de själva anser viktiga. Enligt Van Bijleveld m.fl. (2015) visar dock några studier att barn upplevt att de blivit lyssnade till och fått uttrycka sin åsikt men att deras åsikt inte varit av betydelse för själva beslutet.

Van Bijleveld m.fl. (2014) har undersökt, utöver definitioner av delaktighet, hur deltagande fungerar i praktiken inom den holländska socialtjänsten. Enligt författarna till studien överensstämmer generellt socialsekreterarnas och ungdomarnas beskrivningar av i vilken utsträckning ungdomarna görs delaktiga vid beslutsfattande. Studiens resultat visar att ungdomar informeras till viss del om beslut men tycks inte ha något inflytande över vilka beslut som tas. Van Bijleveld m.fl. (2014) menar att arbetet med barn och ungas delaktighet ännu inte kan ses som del av socialsekreterares praxis. Det motiveras genom att det återfinns en stor diskrepans mellan hur socialsekreterare definierar begreppet delaktighet och hur det tillämpas i praktiken.

Utifrån en svensk kontext har Cederborg & Karlsson (2001) undersökt omhändertagna barns upplevelser och erfarenheter av kontakten med socialtjänsten i en medelstor svensk kommun. I studien har 20 barn mellan 5-19 år som omhändertagits på grund av bristande hemförhållanden och i vissa fall kombination med ett eget riskfyllt beteende intervjuas. Studiens

resultat visar att barnen upplevt låg känsla av delaktighet under både utredning och vid uppföljning av beslut om LVU. Exempelvis beskriver cirka en tredjedel av barnen att de inte blivit samtalade med under utredningsarbetet. Vidare berättar nästan samtliga barn att de inte heller delgivits någon information om socialtjänstens planerade åtgärder, de beskriver bland annat att det inte vetat om de fanns beslut om LVU och hur länge de skulle vara placerade. Intervjuerna med barnen vittnar även om att de inte haft möjlighet till enskilda samtal med ansvarig socialsekreterare, utan andra vuxnas närvaro, under placeringstiden. Flera barn beskriver att de känt obehagskänslor vid placering, exempelvis uttryckte mer än hälften av barnen att de känt sig övergivna. Enligt Cederborg & Karlsson (2001) framträdde inga positiva teman i studiens analysarbete eftersom det endast var två intervjupersoner som uttryckligen beskrivit att de blivit hjälpta av socialtjänstens insatser. Det bör dock understrykas att studien är nästan 20 år gammal vilket kan problematiseras utifrån det källkritiska tidskriteriet, se vidare 4.10 *källkritisk diskussion*.

3.3 Utmaningar och hur de kan förstås

Det tredje temat som identifierats är *Utmaningar och hur de kan förstås*. Temat syftar till att presentera ett urval forskningsresultat som kan förstås i förhållande till studiens tredje och fjärde frågeställningar, d.v.s. vilka eventuella utmaningar som kan finnas i att tillgodose barns delaktighet vid LVU-ärenden och hur dessa eventuellt kan förstås utifrån socialsekreterares perspektiv.

I Stern (2006) avhandling undersöks, utifrån artikel 12 i barnkonventionen, barns rätt till deltagande och respekt för sina åsikter vid olika beslutprocesser i samhällen. Stern (2006) intar ett globalt och synnerligen övergripande perspektiv i sin avhandling där hon dels studerat de teoretiska grunderna för rättigheten och dels studerat hur stater implementerat och tillämpar rättigheten i praktiken. Detta har gjorts genom att studera praxis från olika övervakningsorgan för mänskliga rättigheter, däribland FN:s barnrättskommitté. I avhandlingens analys betonas demokratiska aspekter på barns rätt till delaktighet och respekt för sina åsikter vid beslutsprocesser inom olika områden och nivåer i samhällen. Avhandlingens resultat visar på svårigheter att implementera artikel 12 i praktiken såväl i moderna västerländska stater som vad som beskrivs som mer traditionella kulturer/samhällen. Stern (2006) menar att utmaningar med att tillgodose rättigheten grundar sig en maktfråga och en traditionell barnsyn om vad barn kan och/eller inte kan, snarare än att problemet ligger i vissa samhällen eller kulturer. Hon menar att utmaningen för implementering av rättigheten således

ligger i att förändra vuxnas föreställningar till att se barn som kapabla individer med åsikter som kan och ska beaktas vid beslutsfattande. En annan utmaning som Stern (2006) framhåller är att det finns en stor diskrepans mellan artikel 12 i teorin och hur den idag efterföljs i praktiken på många olika nivåer i samhällen. Stern (2006) beskriver rättigheten som mer långtgående i synen på hur barns åsikt ska beaktas än vad stater som ratificerat barnkonventionen i praktiken faktiskt gör för att efterfölja den.

Stern (2006) har ett globalt perspektiv på barns delaktighet men det finns även andra studier, från en internationell kontext och med fokus på den sociala barnvården som visar på liknande forskningsresultat. I en israelisk studie har Kosher & Ben-Arieh (2019) undersökt 151 socialsekreterares, vilka arbetar med barn och unga, föreställningar om barns delaktighet och i vilken utsträckning de implementerar rättigheten i deras praktiska arbete. Studiens resultat visar på att socialsekreterare tenderar att ha en syn på att barn behöver begränsas och skyddas ifrån deltagande, vid exempelvis svår information, vid konflikt mellan föräldrarna och när barnets välbefinnande riskeras. Studien visar således på ett spänningsfält mellan barns rätt till skydd och barns rätt till deltagande. Enligt Kosher & Ben-Arieh (2019) verkar det vidare finnas tendenser hos socialsekreterare att i mindre utsträckning tillgodose barnets delaktighet desto mer barnets säkerhet och hälsa står på spel. Socialsekreterarna menar själva att hinder för att barns deltagande ligger i att kommunikation med barn upplevs som svår och allt för komplex.

Enligt Kosher & Ben-Arieh (2019) tyder studien på ett samband mellan socialsekreterares attityder gentemot barns deltagande och i vilken utsträckning barn och unga faktiskt möjliggörs deltagande i praktiken. När socialsekreterare har en positiv attityd mot barns delaktighet tenderar de att göra barn mer delaktiga i praktiken och vice versa. Vidare menar författarna att det inom den sociala barnvården inte endast räcker med att ge socialsekreterare verktyg och riktlinje för hur de ska arbeta med barns deltagande. Författarna till studien menar att socialsekreterares attityder och föreställningar om barn som hjälplösa och i behov av skydd måste förändras och istället måste de börja se barn som subjektiva aktörer med rättigheter. Denna slutsats går i enlighet med Stern (2006) som även hon menar för att möjliggöra att barns delaktighet tillgodoses i större utsträckning måste vuxnas, i det här fallet socialsekreterares, föreställningar om barn som inkapabla förändras.

I Van Bijleveld m.fl. (2015) kunskapsöversikt lyfts, till skillnad mot Kosher & Ben-Arieh (2019), hur arbetsorganisatoriska faktorer påverkar relationsskapande mellan socialsekreterare

och barn, vilket i sin tur riskerar att leda till svårigheter i att tillgodose barns delaktighet. Enligt Van Bijleveld m.fl. (2015) är relationskapande mellan barn och socialsekreterare den största möjligheten för att barns delaktighet ska tillgodoses. Utifrån barnets perspektiv är en god relation ofta en förutsättning för att känna sig trygg att våga berätta om det som kan upplevas svårt. Utifrån socialsekreterares perspektiv är en god relation en förutsättning för att kunna veta om det barnet säger också är det barnet känner och upplever, för att även veta i vilken utsträckning barnets åsikt ska beaktas vid beslut. Samtidigt som relationskapande är den största möjligheten för barns delaktighet, beskrivs det även enligt både barn och socialsekreterare som den största utmaningen. Enligt Van Bijleveld m.fl. (2015) beskriver socialsekreterare oavsett land, att arbetsorganisatoriska faktorer såsom tidsbrist och mycket administrativt arbetet är hinder för att hinna skapa goda relationer med barn och därmed tillgodose deras rätt delaktighet. På samma sätt beskriver barn, enligt författarna, ofta att de inte upplever goda relationer med sina socialsekreterare. Något som enligt barnen själva beror på att socialsekreterare ofta byts ut, är svåra att få tag på och missar eller kommer sent till möten.

I kunskapsöversiktens resultat framkommer också en utmaning, i likhet med Stern (2006) och Kosher & Ben-Arieh (2019), att socialsekreterare fortfarande ser barn som sårbara och i behov av skydd. Studiens resultat visar att socialsekreterare är mindre benägna att involvera barn desto allvarligare ett ärende är och desto allvarligare konsekvenserna blir om barnet inte skyddas. Enligt författarna till studien identifieras även en oro hos socialsekreterare över att lägga över ansvar på barn och de upplever det svårt att prata om svåra händelser som kan kräva ett terapeutiskt förhållningssätt. Denna utmaning, att det tycks finnas ett spänningsfält mellan barns rätt till delaktighet och barns rätt till skydd, framkommer som tidigare nämnts även i Kosher & Ben-Arieh (2019) studie. Likaså i Van Bijleveld m.fl. (2014) studie som gjorts utifrån kontexten av den holländska sociala barnavården utkristalliserar ett liknande resultat. Studiens resultat visar nämligen att socialsekreterare ofta har en syn på att barns behov av skydd är viktigare än barns delaktighet. Van Bijleveld m.fl. (2014) menar, i likhet med samtliga tidigare presenterade studier, att för att möjliggöra barns delaktighet bör interventioner göras för att förändra socialsekreterarnas barnsyn.

I Vis m.fl. (2012) studie om barns delaktighet utifrån den norska sociala barnavården har författarna identifierat tre svårigheter utifrån socialsekreterarnas och socionomstudenternas perspektiv. Den första svårigheten benämns som kommunikation och beskrivs som att socialsekreterare upplever det svårt att avgöra om det barnets säger verkligen speglar

personens känslor och åsikter. I resultatet framkommer, i likhet med Van Bijleveld m.fl. (2015), att en god relation mellan barnet och socialsekreteraren är en förutsättning för att komma över sådana hinder. Enligt Vis m.fl. (2012) är en god relation en möjlighet för både barnet att känna sig trygg att berätta och samtidigt som socialsekreteraren kan bedöma om barnets åsikt speglar hans verkliga känslor.

Den andra svårigheten är, som till viss del beskrivits tidigare under rubriken *3.1 Definitioner av barns delaktighet*, att det inte finns någon konsensus bland forskningsdeltagarna huruvida barn alltid ska göras delaktiga. I studiens resultat framkommer även att socionomstudenter är mer benägna att se barns delaktighet som alltid nödvändigt att arbeta med till skillnad mot de yrkesverksamma. Enligt Vis m.fl. (2012) beror den minskade tron på att alltid kunna göra barn delaktiga med erfarenhet inom yrket, vilket enligt författarna kan tyda på att det finns praktiska svårigheter i arbetet och som visar sig desto längre du arbetat inom den sociala barnvården.

Den tredje svårigheten som identifierats i studien är, precis som beskrivits i tidigare studier, att socialsekreterare vill skydda barn från att behöva prata om svåra ämnen. Denna oro hör även ihop med att socialsekreterare upplever att de inte har möjlighet att utveckla en god och varaktig relation som de anser nödvändigt för att prata om svåra ämnen.

Utifrån en svensk kontext och en kontext av LVU-ärenden lyfter Cederborg & Karlsson (2001) flera utmaningar och brister i socialsekreterares förmåga att arbeta utifrån barnets perspektiv och barnets rätt till delaktighet. Cederborg & Karlsson (2001) menar att barn ses som objekt och åskådare snarare än subjektiva aktörer. Författarna till studien menar att dessa utmaningar, att tillgodose barnens perspektiv, kan förstås utifrån flera synvinklar. De menar att det kan bero på att barn i allmänhet har låg status i samhället och i synnerhet utsatta barn och att det därför är svårt för vuxna att se barnen som kompetenta att uttrycka sina åsikter. Vidare menar Cederborg & Karlsson (2001) att dessa brister även kan bero på att socialsekreterare har dels bristande kunskaper om barn och dels bristande kunskaper i hur de ska hantera svår information ifrån barn. En annan förklaring författarna lyfter fram är att socialsekreterarna kan tänkas vilja skydda barnet från att hamna i en lojalitetskonflikt mellan föräldrarna och socialtjänsten.

3.4 Möjligheter och hur de kan förstås

Det fjärde temat som identifierats är *Möjligheter och hur de kan förstås*. Under följande tema redovisas forskningsresultat som kan förstås i förhållande till studiens tredje och fjärde frågeställning, nämligen vilka eventuella möjligheter som finns i att tillgodose barns delaktighet vid LVU-ärenden och hur dessa eventuellt kan förstås utifrån socialsekreterares perspektiv.

I studierna Van Bijleveld m.fl. (2015), Van Bijleveld m.fl. (2014), Cederborg & Karlsson (2001) framkommer att barn kan och vill vara delaktiga men som tidigare nämnts inte möjliggörs till att kunna delta. Flera studier vittnar även om att socialtjänstens skydds- och vårdinsatser har större chans att bli lyckade när barn har gjorts delaktiga. Enligt Van Bijleveld m.fl. (2014) beskriver exempelvis barn att de ofta själva innan ett beslut tas kan avgöra huruvida en insats som socialsekreteraren föreslår kommer att bli lyckad eller inte.

Ett liknade resultat framkommer även i Heimer, Näsman & Palme (2018) svenska studie där författarna har studerat hur barns deltagande påverkar vilka åtgärder socialtjänsten tillhandahåller vid barnvårdsutredningar. Dokumentanalys av utredningar från två medelstora kommuner i Sverige och intervjuer med berörda socialsekreterare i utredning och vård har genomförts. Studiens resultat visar i 35 av 40 fall på att när barn själva får vara med och delta i formuleringen av problemet blir också de sociala skydds- och vårdinsatserna väl anpassade efter barnets behov. På samma sätt visar studien på att när barn inte möjliggörs deltagande anpassas de sociala insatserna sämre mot barnets behov. Studien visar således på att ett försvagande av barns delaktighet riskerar att göra barn ännu mer utsatta och i behov av skydd. Författarna till studien menar även att traditionell föreställning om att barn ska skyddas från delaktighet är direkt felaktig. För att möjliggöra att barns rätt till delaktighet i större utsträckning tillgodoses pekar samtliga tidigare presenterade studier, i likhet med Heimer m.fl. (2018), att socialsekreterare behöver förändra sin syn på barn från att de ska skyddas till att se de som sociala aktörer är kapabla till att vara delaktiga.

Vidare menar Heimer m.fl. (2018) att den svenska socialtjänstens familjeorienterade förhållningssätt, där socialsekreterare kontinuerligt arbetar för ett gott samarbete med vårdnadshavare, gör det svårt att leva upp till barnkonventionens bestämmelser. Författarna till studien menar att införliva barns deltagande i större utsträckning möjliggör för den svenska socialtjänsten att gå från ett familjeorienterat förhållningssätt till ett mer barnorienterat där barnets rättigheter är i fokus.

3.5 Sammanfattning och studiens relevans

Utifrån de urval presenterade forskningsstudier tycks förståelsen av begreppet barns delaktighet skilja sig åt mellan socialsekreterare. Forskningsstudierna visar också att barns delaktighet i praktiken är begränsad. Utmaningar i att tillgodose barns delaktighet, utifrån forskningsstudierna, är att socialsekreterare har en traditionell barnsyn. Utifrån flera av studierna framkommer att en förutsättning för barns delaktighet är goda relationer mellan socialsekreterare och barn, vilket även identifieras som en utmaning som kan försvåras av exempelvis hög arbetsbelastning. Flera forskningsstudier visar att barn ofta vill vara delaktiga och att socialtjänstens skydds- och vårdinsatserna blir bättre anpassade mot barnets behov och därmed har större chans att lyckas när barnet görs delaktigt. För att möjliggöra att barns delaktighet tillgodoses pekar samtliga presenterade studier i samma riktning, nämligen att socialsekreterare behöver förändra sina traditionella föreställningar om att barn behöver skyddas till att se barn som sociala aktörer kapabla till att vara delaktiga i beslutsprocesser.

Mot bakgrund av de presenterade forskningsstudierna inom föreliggande studies undersökningsområde synliggörs ett vetenskapligt tomrum. Det återfinns en mängd internationella studier med fokus på barns delaktighet utifrån socialsekreterares perspektiv. Utifrån en svensk kontext är forskningsstudier inom undersökningsområdet tämligen mer begränsat, i synnerhet med utgångspunkt i LVU-ärenden. Som tidigare nämnts i bakgrundskapitlet, se vidare 2.2 *Den sociala barnvården i Sverige*, har Sverige ett mer familjeorienterat förhållningssätt än till skillnad från exempelvis Storbritannien. Det innebär att internationella forskningsstudier inte nödvändigtvis kan översättas till en svensk kontext. En svensk studie som specifikt undersöker hur barns delaktighet tillgodosetts vid LVU-ärenden har identifierats, dock är denna nästintill 20 år gammal, gjord utifrån ungdomars perspektiv och inte socialsekreterares samt har ett begränsat antal forskningsdeltagare (Cederborg & Karlsson, 2001). Det finns dock böcker, rapporter och statliga offentliga utredningar som berör undersökningsområdet, men som inte är ”peer-reviewed” och som därför inte bedömts utgöra samma vetenskapliga standard. Samtidigt är beslut om LVU en mycket ingripande åtgärd och trots det har få svenska forskningsstudier som studerat arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden utifrån socialsekreterares perspektiv kunnat identifieras.

Studien utgör inte endast vetenskaplig relevans utifrån undersökningsområdet utan har även en relevans utifrån ett människorätts- och samhällsligt perspektiv. Som tidigare nämnts

inkorporerades barnkonventionen i svensk lag 1 januari 2020, men på grund av studiens begränsade omfång har studier som diskuterar inkorporeringen av barnkonventionens eventuella inverkan för socialsekreterares arbete inte valts att presenteras. Utifrån ett människorättsperspektiv är dock föreliggande studie av relevans eftersom den undersöker hur arbetet med konventionens bestämmelser kan förstås i praktiken utifrån kontexten av den sociala barnvården.

4. Metod och metodologiska överväganden

I kapitlet nedan presenteras inledningsvis studiens metodologiska utgångspunkter. Därefter redogörs för val av metod, konstruktion av intervjuguide, urval- och rekryteringsprocess, förberedelser och genomförande av intervjuer, bearbetning av empiri, analysmetod, studiens tillförlitlighet och avslutningsvis en etisk- samt källkritisk diskussion.

4.1 Metodologiska utgångspunkter

Studiens ontologiska, epistemologiska och metodologiska utgångspunkter genomsyras av en kombination av en fenomenologisk och hermeneutiskt forskningsansats. Kombinationen möjliggör, med avstamp i studiens syfte, att kunna förstå, tolka och redogöra för socialsekreterarnas beskrivna upplevelser och erfarenheter.

Fenomenologi och hermeneutisk som forskningsansats används vanligtvis i kvalitativ forskning (Kvale & Brinkman, 2014). Inom fenomenologin söker forskaren efter att förstå ett visst fenomen eller process utifrån människors självupplevda förståelser och erfarenheter. Ett centralt begrepp inom fenomenologin är livsvärld och ska förstås som den subjektiva förståelsen av verkligheten som aktören i fråga erhåller. Den epistemologiska grunden är därför att studera människors varseblivning och antagandet om denna, eller fenomenologiskt uttryckt människors livsvärldar (Kvale & Brinkman, 2014). Inom hermeneutiken studeras hur texter tolkas med syftet att erhålla en enhetlig och gemensam förståelse av texters mening. Ett centralt begrepp är den hermeneutiska cirkeln/spiralen som innebär att en tolkning av en text görs i en rörelse mellan uttolkaren förförståelse och materialet. I tolkningsprocessen kan förståelsen för en text fördjupas i princip all oändlighet men ska upphöra när enhetlig mening av texten kan erhållas (Kvale & Brinkman, 2014).

De både ansatserna grundar sin ontologiska utgångspunkt, d.v.s. lärandet om varandet, utifrån en socialkonstruktionistisk tradition. Denna ontologi innebär att den sociala verkligheten skapas genom mänskliga interaktioner och handlingar (David & Sutton, 2016). Utifrån socialkonstruktionismens starkaste form finns ingen oberoende verklighet och därmed är heller inte begreppet ontologi adekvat att använda sig av. Denna form kan förenklat förstås i samklang med postmodernism och socialkonstruktivism där verkligheten ses som relativ och där människor endast ses som produkter av samhälle och kultur, vilket också innebär epistemologiska svårigheter eftersom verkligheten är relativt och därmed svår, om inte

omöjlig att studera. I en svagare form av socialkonstruktionismen ses i stället att det finns mer eller mindre legitima tolkningar av verkligheten. Människor är visserligen formade av sociala konstruktioner men det finns ändå en tro på egen agens hos aktörer (David & Sutton, 2016). Denna studie utgår därför ifrån en svag socialkonstruktionism eftersom utgångspunkten för studien är en uppfattning om att kunskap om socialsekreterarnas beskrivningar kan tolkas och förstås mer eller mindre legitimt. Genom att utgå ifrån en svag socialkonstruktionistiskt och fenomenologisk- hermeneutisk forskningsansats kan tolkning av intervjuer som text göras. Dels tolkar intervjupersonerna sina egna upplevelser och erfarenheter och dels tolkas sedan transkriberingar av intervjupersonernas beskrivningar, vilket innebär flera steg av tolkning. Det är således inte intervjupersonernas beskrivna upplevelser som utgör föremål för tolkning utan transkriberingarna av dessa.

4.2 Val av metod

Vald metod för insamling av data är en kvalitativ intervjumetod, vilken möjliggör i större utsträckning än en kvantitativ att skapa förståelse för människor subjektiva upplevelser och självupplevda erfarenheter av en ”process” eller ett ”fenomen”¹ (Kvale & Brinkman, 2014). Beroende av vilken typ av data som önskas erhållas i en kvalitativ intervju kan konstruktionen och utförandet av en intervju vara mer eller mindre strukturerad (Kvale & Brinkman, 2014). I denna studie har en semistrukturerad intervjumetod använts, vilket enligt Kvale & Brinkman (2014) lämpar sig bra vid bland annat en fenomenologisk metodologi. Intervjumetoden möjliggör nämligen för att intervjupersonerna ska kunna uttrycka sina egna upplevelser och erfarenheter utifrån sina livsvärldar. Det skiljer sig mot användandet av strukturerad intervjumetod där färdigformulerade frågor styr intervjun och där intervjupersonen svar såldes blir begränsade. En semistrukturerad intervjumetod är även fördelaktig eftersom den hjälper forskaren att inte frånga studiens syfte, vilket kan vara en risk vid användandet av en ostrukturerad intervjumetod där forskaren inte har färdig- formulerade frågor utan endast exempelvis utgår ifrån övergripande teman. Vidare har även forskaren vid en semistrukturerad intervjumetod möjlighet att ställa följdfrågor utifrån intervjupersonens svar (Kvale & Brinkman, 2014).

¹ ”Process” och ”Fenomen” kan implicit tolkas som objektifierande begrepp. Användandet av begreppen kan problematiseras utifrån studiens fenomenologisk- hermeneutiska metodologi, där fokus istället är på aktörens upplevelse.

I föreliggande studie har även en induktiv och explorativ ansats tillämpats, vilket innebär att forskaren erhåller ett öppet förhållningssätt till både intervjupersonernas beskrivningar och den insamlade empirin. Denna ansats karakteriseras av forskaren närmar sig ett forskningsämne utan förutbestämda teoretiska antagande och istället låter empirin avgöra vilka frågor som ska är värda att utforska. Den induktiva ansatsen skiljer sig från den deduktiva ansatsen där forskaren med hjälp av förutbestämda teoretiska utgångspunkter söker svar i den insamlade empirin (Kvale & Brinkman, 2014). Det innebär således att denna studie har genomförts utifrån ett explorativt, d.v.s. ett utforskande förhållningssätt. Samtidigt har studiens syfte och frågeställningar varit styrande i hur materialet utforskas och ett helt öppet förhållningssätt kan inte intas i enlighet med en fenomenologisk- hermeneutisk metodologi eftersom forskaren är färgad av sin förförståelse (beskrivning av min förförståelse går att läsa under rubriken *4.9.2 övriga etiska dilemman och min förförståelse*). Samtidigt har ett kontinuerligt medvetandegörande av min förförståelse gjorts för att i största möjliga mån kunna förstå hur den inverkar på forskningsprocessen.

4.3 Konstruktion av intervjuguide

Med utgångspunkt i studiens metodologiska utgångspunkter och valda metoder konstruerades en intervjuguide. Inledningsvis gjordes en ”operationalisering”² av studiens syfte och forskningsfrågor till en intervjuguide. De teman som identifierades utifrån studiens syfte och frågeställningar var ”Barns delaktighet”, ”Tvångsomhändertagande”, ”Utmaningar” och ”Möjligheter”. Dessa teman gav struktur åt intervjuerna för att förhindra risken att frånga studiens syfte. Vidare formulerades öppna och explorativa frågor under varje tema vilket bedömdes kunna möjliggör för intervjupersonerna att uttrycka sina egna upplevelser och erfarenheter.

4.4 Urval- och rekryteringsprocess

Inklusionskriterierna för att delta i studien var att de medverkande skulle arbeta som socialsekreterare på barn- och ungdomsenheter inom socialtjänsten i Västsverige. De skulle även ha erfarenhet av minst en utredning som lett till beslut om LVU och/eller erfarenhet av minst en uppföljningsprocess efter beslut om LVU. Exklusionskriterier för deltagande i

² ”Operationalisering” används ofta som begrepp för att förklara omvandling av forskningsfråga till forskningsdesign. Begreppet är kvantitativ genomsyrat, men används här för att beskriva hur syfte och frågeställning omvandlades i konstruktion av en intervjuguide (David & Sutton, 2016).

studien var snarlika yrkesroller inom socialtjänsten, exempelvis barnsekreterare där den initiala utredningsprocessen av ett LVU-ärende inte ingår i arbetsbeskrivningen.

Avgränsningen Västsverige gjordes initialt för att fysiska möten skulle kunna genomföras. För att inte riskera intervjupersonernas anonymitet valdes ett större geografisk område istället för en specifik stad. Inledningsvis bedömdes lämpligt antal deltagare för studien vara 6-8 intervjupersoner. Bedömningen gjorde dels utifrån att likheter och skillnader mellan intervjupersonernas beskrivningar skulle kunna identifieras och dels utifrån studiens omfattning samt den rådande tidsbegränsningen. Samtidigt fanns även en strävan om djupa och utförliga beskrivningar av intervjupersonernas upplevelser och erfarenheter, vilket vid ett för stort antal forskningsdeltagare inte vore möjligt att beakta.

I rekryteringsprocessen av intervjupersoner har flera urvalstyper tillämpats. Inledningsvis tillfrågades vänner och bekanta, så kallade "Gatekeepers" om de själv eller någon de kände stämde in på studiens inklusionskriterierna och eventuellt kunde tänkas sig att medverka (David & Sutton, 2016). Vidare tillämpades ett snöbollsurval, vilket innebar att flera intervjupersoner tillfrågades om de eventuellt kunde rekommendera andra deltagare till studien (David & Sutton, 2016). Försättningsvis gjordes försök att nå intervjupersoner genom att skriva ut information om studien och innebörden av ett deltagande i två Facebook-grupper, en för socionomer och en för beteendevetare. Tillvägagångsättet kan beskrivas som ett selektivt urval, vilket innebär att forskaren själv väljer ut intervjupersoner utifrån sin egen uppfattning om vilka personer som eventuellt kan vara lämpliga forskningsdeltagare (David & Sutton, 2016). Försök att nå intervjupersoner gjordes även genom att mejla 11 socialkontor i Västsverige om studien och innebörden av deltagande. Urvalet av Socialkontoren gjordes utifrån en tillgänglighetsaspekt. Information och förfrågan om forskningsdeltagare skickades till de socialkontor där mejladresser fanns tillgängliga på kommunens hemsida. Urvalsmetoderna som använts är således icke-sannolikhetsurval, vilket innebär att forskaren mer eller mindre påverkar urvalet av forskningsdeltagare (David & Sutton, 2016).

Sammantaget deltog sex intervjupersoner som själva angivit att de i sin yrkesroll och arbetslivserfarenhet överensstämde med studiens inklusionskriterier. En intervju genomfördes med en person som hade en blandtjänst som utredande socialsekreterare och barnsekreterare. Två av deltagarna var bekanta till mig som forskare, vilket diskuteras vidare under rubriken *4.9 Forskningsetiska överväganden*. Flera socialkontor svarade att de inte hade möjlighet att ställa upp på intervju på grund av för tillfället hög arbetsbelastning och en deltagare gjorde ett

sent avhopp. En bedömning gjordes att sex intervjuer, trots att det var ett lägsta möjliga antal deltagare som initialt var tanke för studien, ändå kunde visa på likheter och skillnader. Det även eftersom de intervjuer som genomförts bedömdes innehålla rika och utförliga beskrivningar av undersökningsområdet.

4.5 Förberedelser och genomförande av intervjuer

Inför genomförandet av varje intervju skickades ett informationsblad (se bilaga 2) ut till varje person som tidigare angivit ett intresse för deltagande i studien. Det gjordes för att intervjupersonerna skulle få god information om studien innan de eventuellt gav sitt samtycke till att medverka. I informationsbladet framgick bland annat studiens syfte, praktiskt information, inklusionskriterier och innebörden av ett deltagande samt mina kontaktuppgifter.

Plats och tid för genomförandet av intervjuerna bestämdes i samråd med intervjupersonerna. Två intervjuer genomfördes genom fysiska möten medan resterande fyra intervjuer genomfördes via telefon på grund av Corona-pandemin våren 2020. Att intervju via telefon kan å ena sidan medföra att icke-språklig information såsom kroppsspråk inte kan beaktas. Å andra sidan kan samtidigt intervjupersonens integritet vidmakthållas i större utsträckning och därmed kan det vara lättare för personen att öppna upp sig (Kvale & Brinkman, 2014). Huruvida en person föredrar att bli intervjuad på telefon eller via ett fysiskt möte kan dock tänkas vara individuellt. Intervjuerna varade 45- 65 min och spelades in med samtycke från samtliga intervjupersoner. Inspelning av intervjuerna gjordes för att kunna fokusera på intervjupersonerna och samtalet istället för att behöva anteckna samtidigt (Kvale & Brinkman, 2014). Inspelade intervjuer bedömdes även möjliggör för nästa steg i arbetsprocessen, nämligen bearbetning av den insamlade empirin.

4.6 Bearbetning av empirin

Efter genomförandet av intervjuer inleddes en bearbetningsprocess av den insamlade empirin. Det insamlade materialet i form av inspelade intervjuer transkriberades verbatim, vilket innebär att varje intervju skrevs ut ordagrant (Kvale & Brinkman, 2014). Det gjordes utifrån ett muntligt språk för att inte riskera att förändra eller förvränga intervjupersonernas utsagor. För att kunna hantera det insamlade materialet på lättarbetat sätt har samtidigt intervjuerna stundtals skrivit ut i skriftspråk vilket innebär att utfyllnadsord som ”eh” ”mm” har uteslutits i de fall de inte bedömts ha betydelse för innebörden av samtalet. Enligt Kvale & Brinkman

(2014) är utskrift av intervjuer en process som oundvikligen färgas av forskarens förståelse och tolkning av samtalet och språket. Det har således under utskriftsprocessen varit en balansgång i att å ena sidan bedöma vad som kan uteslutas för att göra transkriberingarna lättförståeliga för analys och å andra sidan inte modifiera intervjupersonernas utsagor. Att transkribera intervjuerna både utifrån ett verbalt- och skriftspråk kan även tänkas bidra till forskarens tolkning färgar bearbetningen av empirin. Samtidigt har bedömningen gjort att skriva ut allt i muntligt språk skulle i ett senare stadié försvåra analysprocessen och därmed riskera att intervjupersonernas utsagor förvrängs. Samtidigt som att endast transkribera i skriftspråk även de skulle kunna riskera att förvränga intervjupersonernas utsagor. Trots dessa utmaningar gjordes en bedömning om att utskrift av varje intervju var det lämpligaste alternativet för att kunna inleda en analytisk process av den insamlade empirin. Samtliga transkriberingar gjordes i anslutning till genomförd intervju. Efter transkriberingarna till varje intervju var klar lyssnades inspelningarna igenom en extra gång för att säkerställa att transkriberingarna faktiskt motsvarade det som sades under intervjun.

4. 7 Analysförfarande

För att analysera de transkriberade intervjuerna har en tematisk analys använts med utgångspunkt i Braun & Clarke (2006) beskrivning av metoden. Metoden är vald utifrån att det är en flexibel och teoretisk samt epistemologiskt obunden analysmetod som lämpar sig att använda inom kvalitativ forskning. Med hjälp av analysmetoden kan teman identifieras och presenteras utifrån den empiri forskaren avser att analysera. Metoden möjliggör dels för en övergripande förståelse för det manifesta innehållet i empirin och dels för en djupgående och komplex förståelse av det latenta innehållet. Användandet av en tematisk analys möjliggör även för god transparens, eftersom tillvägagångssättet för analys kan beskrivas tydligt och konkret (Braun & Clarke, 2006).

Braun & Clarke (2006) beskriver sex faser i vilken en tematisk analys systematiskt kan genomföras på den valda empirin. Den första fasen handlar om att göra sig bekant med empirin, vilket gjordes dels under transkribering av intervjuerna och dels genom genomläsningar av materialet. I den andra fasen beskriver Braun & Clarke (2006) att empirin ska koda i syfte att skapa ordning i materialet. Här betonar Braun & Clarke (2006) vikten av att inte begränsa kodningen för tidigt utan att fortsätta att arbeta brett. Kodningen i fas två gjordes med hjälp av färgmarkeringar och genom att anteckna vad som kunde vara intressant inför fortsatt analys. De delar av materialet som ansågs beröra samma tema eller mönster

markerades med samma färg. Flera delar av transkriberingarna kunde således även anses beröra flera områden och markerades därför med flera färger. Vidare i fas tre beskriver Braun & Clarke (2006) att koderna ska kopplas ihop med potentiella teman och subteman. För att identifiera likheter och skillnader skapades olika dokument utifrån studiens frågeställningar där de färgmarkerade delarna av transkriberingarna klistrades in som på något sätt berörde frågans ämne. Processen var fortsättningsvis ganska öppen för att inte riskera att missa något som kunde vara intressant för analysen, vilket exempelvis innebar att samma delar av transkriberingarna som berörde flera frågor kunde klistras in i olika dokument. Denna arbetsmetod möjliggjorde att teman och subteman började framträda allt tydligare i materialet. I enlighet med Braun & Clarke (2006) beskrivning av fas fyra började sedermera de identifierade temana och subtemana granskas noggrant genom ytterligare genomläsningar av empirin. I denna fas sorterades vissa teman bort, andra teman delades upp i två eller sammanfogades till ett. Vidare följde fas fem där samtliga teman definierades och namngavs, dels för att konkretisera dess innehåll och dels för att förtydliga dess relevans för studien (Braun & Clarke, 2006). I den sjätte fasen valdes citat från intervjuerna ut för att legitimera de identifierade temana. I denna fas skrevs även resultatet ihop för att kunna besvara studiens frågeställningar. De övergripande temana som identifierades var; *Definitioner av barns delaktighet, Arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden, Utmaningar och Möjligheter.*

Föreliggande studie har som tidigare nämnts genomförts utifrån en induktiv ansats. I praktiken innebar det att noga genomläsningar av studiens resultat gjordes för att urskilja vilka eventuella teorier och begrepp som kunde appliceras på materialet för att besvara studiens sista analytiska frågeställning. Ett teoretiskt ramverk konstruerades utifrån begrepp och teorier som bedömdes kunna möjliggöra ett besvarande av frågeställningen utifrån flera kompletterande perspektiv. Valet av teorier och begrepp beskrivs närmare under rubriken 6. *Teoretiskt ramverk.*

4.8 Studiens tillförlitlighet

Det råder delade meningar huruvida de kvantitativt betingade begreppen reliabilitet och validitet är relevanta att använda sig av för att bedöma kvaliteten i kvalitativt forskningsstudie (Bryman, 2011). Det finns å ena sidan de som erhåller åsikten om att begreppen kan assimileras till den kvalitativa forskningens utformning utan att ändra begreppens grundläggande betydelse, men istället att mindre relevans bör läggas vid frågor som rör

mätning. Å andra sidan finns det även de som kritiserar användningen av reliabilitets- och validitetskriterier i kvalitativ forskning med utgångspunkt i att tycks förutsätta en objektivistisk ontologi och epistemologi, d.v.s. en syn på att det finns en absolut verklighet som forskaren har till uppgift att avslöja (Bryman, 2011). Utifrån den sistnämnda ståndpunkten hänvisar Bryman (2011) till Guba och Lincolns begrepp *tillförlitlighet* och *äkthet*, vilka kan användas som alternativ till reliabilitet och validitet för att diskutera en kvalitativ studies kvalité. Med utgångspunkt i denna diskussion används i föreliggande studie Lincoln och Gubas begrepp, eftersom de bedöms svara mot studiens svagt socialtkonstruktionistiska ansats (Bryman, 2011).

Begreppet tillförlitlighet kan delas upp i kriterierna; *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet*, och *en möjlighet att styrka och konfirmera* (Bryman, 2011). Det förstnämnda kriteriet *trovärdighet* i en studie handlar om att forskningens ska utföras i enlighet med rådande regler. Kriteriet inbegriper även att den sociala verkligheten som forskaren har uppfattat den överensstämmer med forskningsdeltagarnas, vilket kan uppnås genom respondentvalidering (Bryman, 2011). På grund av tidsbegränsningen för att genomföra denna studie har inte intervjupersonerna erbjudits respondentvalidering, intervjupersonerna har således inte fått tagit del av studiens resultat före publicering av studien. Intervjupersonerna har efter förförfrågan fått tagit del av sin inspelade intervju och transkriberingar av denna. Ingen av intervjupersonerna var dock intresserad av detta. Huruvida studien har följt rådande regler diskuteras vidare under rubriken *4.9 forskningsetiska övervägande*.

Det andra tillförlitlighetskriteriet *överförbarhet* kan jämföras med extern validitet. Inom kvalitativ forskning är fokus på att nå djup och/eller mening av människors beskrivningar till skillnad mot kvantitativ forsknings syfte att nå bredd och generaliserbarhet. Inom kvalitativ forskning uppmanas därför forskaren att göra så fylliga och täta beskrivningar som möjligt för att förse andra forskare med en så kallad databas. Med hjälp av en databas kan sedermera andra forskare bedöma hur pass överförbara forskningens resultat är i förhållande till andra kontexter (Bryman, 2011). Denna studie har inte till syfte att generalisera, vilket motiveras utifrån studiens metodologiska utgångspunkt. Fokus för studien har således varit att erhålla, utifrån intervjupersonernas beskrivningar av deras subjektiva upplevelser och erfarenheter, djupa och täta beskrivningar av undersökningsområdet.

Kriteriet *pålitlighet* kan förstås, i likhet med reliabilitet, som att tillvägagångssättet för forskningsprocessen ska beskrivas så tydligt och lättförståeligt som möjligt för att andra utomstående ska kunna förstå och granska studien (Bryman, 2011). För att beakta kriteriet *pålitlighet* har det i samtliga steg av arbetsprocessen av studien kontinuerligt funnits en strävan efter transparens, exempelvis redogörs för min förförståelse under rubriken *4.9 forskningsetiska övervägande*. Vidare finns dokumenteten intervjuguide, informationsblad och samtyckesblankett som använts i forskningsprocessen bifogade som bilagor i slutet av uppsatsen. Samtidigt är studiens transparens delvis begränsad eftersom bland annat transkriberingar av intervjuerna inte finns bifogade som bilagor.

Det sista kriteriet *möjlighet att styrka och konfirmera* motsvara objektivitet inom kvantitativ forskning, vilket handlar om att forskaren är medveten om sin egen roll och påverkan. Forskaren ska inte låta egna värderingar eller teoretisk inriktning påverka tillvägagångssättet för studien eller dess resultat (Bryman, 2011). För att i största möjliga mån tillgodose denna aspekt har studien genomförts utifrån en induktiv ansats och det har funnits en kontinuerlig reflektion kring min egen förförståelse och dess eventuella påverkan för forskningsprocessen, samtidigt som total objektivitet inte är möjligt med utgångspunkt i studiens metodologi.

Utöver de nämnda tillförlitlighetskriterierna återfinns som tidigare nämnt även begreppet *äkthet* som kan tillämpas för att diskutera allmänna forskningspolitiska konsekvenser av en studie. Det kan handla om huruvida forskningens resultat ger en rättvis bild av de beskrivningar forskningsdeltagarna återgett (Bryman, 2011). För att beakta denna princip har bland annat noga genomläsningar av det insamlade materialet gjorts flertalet gånger för att verkligen se att studiens resultat motsvarar det som intervjupersonerna beskrivit. Det har också funnit en strävan om att inte utesluta något från intervjupersonernas utsagor, utan istället både framvisa likheter och skillnader i materialet.

4.9 Forskningsetiska överväganden

I genomförandet av denna studie har Vetenskapsrådet två rapporter om god forskningsetik och etiska principer (2002) och (2017) varit styrande. Valet att utgå ifrån båda rapporterna har gjorts utifrån en bedömning att de kompletterar varandra. Vidare har Esaiison, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud (2012) använts för att reflektera över etiska dilemman uppkommit under arbetsprocessen.

4.9.1 Vetenskapsrådets etiska huvudprinciper

Inledningsvis har Vetenskapsrådets (2002) fyra etiska huvudprinciper varit styrande genom arbetsprocessen. Den första principen är informationskravet och syftar till att forskaren är skyldig att delge information om studiens syfte, innebörden av ett deltagande, att deltagandet är frivilligt och att deltagare har rätt avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2002). För att beakta denna princip skickades ett informationsblad (se bilaga 2) ut till personer som initialt bedömdes överensstämma med studiens inklusionskriterier för ett deltagande.

Informationsbladet utformades med utgångspunkt i Vetenskapsrådets (2002) fyra etiska principer med särskild betoning på informationskravets principer, däribland studiens syfte och innebörden av ett deltagande. Vid intervjutillfällets början upprepades även informationen muntligen.

Vetenskapsrådets (2002) andra princip är samtyckekravet vilket innebär att den som deltar i en studie har bestämmanderätt över sin medverkan och därmed kan välja att avbryta sitt deltagande under eller strax efter genomförd intervju. För att beakta denna princip i studien informerades intervjupersonerna i informationsbladet och muntligen vid intervjutillfället att de närsomhelst kan välja att avbryta sin medverkan. Vidare utformades en samtyckeblankett (se bilaga 3) vilka intervjupersonerna ombads att läsa och eventuellt underteckna innan genomförandet av eventuell intervju. Deltagarna ombads även att upprepa muntligen att de samtyckte till att medverka i studien.

Vetenskapsrådets (2002) tredje princip är konfidentialitetskravet och syftar till att data som kan uppfattas som etisk känslig ska behandlas på ett säkert sätt så att den inte riskerar bli tillgänglig för utomstående personer. För att beakta denna princip har all insamlad data förvarats på lösenordskyddad telefon och dator som endast jag haft tillgång till. Eftersom ett snöbollsurval har genomförts, har inte intervjupersonernas absoluta anonymitet kunnat garanteras eftersom de kan ha kännedom om varandras deltagande. För att i största möjliga mån ändå behålla deltagarnas anonymitet har identitetsmarkörer såsom ålder, kön, utbildning annat än socionomprogrammet, hur länge de arbetat som socialsekreterare inte valts att vinnläggas. Detta har även gjorts utifrån en bedömning att dessa identitetsmarkörer inte varit av relevans utifrån studiens syfte, d.v.s. studien syftar till att undersöka socialsekreterares arbete utifrån ett jämställdhetsperspektiv och således har inte deltagarnas konstillhörighet bedömts vara av relevans att blottlägga. För att öka deltagarnas känsla av agens och delaktighet i studien gavs de möjlighet att välja en pseudonym istället för sitt

riktiga namn, vilket medför att intervjupersonerna eventuellt kan ha valt namn utifrån upplevd könstillhörighet. För att i största möjliga mån tillgodose deltagarnas anonymitet gjordes även en bedömning att intervjua socialsekreterare ifrån ett större geografiskt område, nämligen Västsverige och inte en specifik stad. På grund av de nämnda omständigheterna informerades intervjupersonerna innan eventuell intervju att absolut anonymitet inte kan garanteras, även om det varit eftersträvanvärt.

Vetenskapsrådets (2002) fjärde huvudprincip är nyttjandekravet och innebär att den insamlade empirin i studien inte får användas i andra syften än just det angivna forskningssyftet. Det insamlade materialet i form av inspelade intervjuer och transkriberingar av dessa har endast använts i genomförandet av denna studie samt förvarats på lösenordskyddad telefon och dator. Vidare kommer det insamlade materialet att förstöras efter examinering av denna studie och den färdiga uppsatsen kommer att finnas offentlig tillgänglig på Göteborgs universitet databas GUPEA.

4.9.2 Övriga etiska dilemman och min förförståelse

Utöver Vetenskapsrådets (2002) huvudprinciper har andra etiska dilemman varit föremål för reflektion under arbetsprocessen. Inledningsvis kan problematiseras varför inte intervjuer med barn och unga har genomförts utifrån deras upplevelser av delaktighet vid LVU-ärenden, vilket vore ett direkt beaktande av barns perspektiv. En bedömning har gjort att det inte vore lämpligt eftersom det kräver mer kunskap och förståelse för hur intervjuer med barn ska genomföras. Att intervjua socialsekreterare är dock av relevans eftersom de kan påverka huruvida barns rätt till delaktighet tillgodoses. Samtidigt kan även intervjuer med socialsekreterare innebära integritetskänsliga samtal. Enligt Vetenskapsrådet (2017) är det av största vikt att forskaren respekterar och skyddar forskningsdeltagarnas integritet och intervjupersonerna informerades därför innan genomförandet av eventuell intervju att de kan välja att avstå att besvara frågor dels utifrån sin egen integritet och/eller andras.

Ett etiskt dilemma som uppkommit i samband med urval- och rekryteringsprocessen är att intervjuer med bekanta genomförts. Esaisson m.fl. (2012) menar att det exempelvis kan innebära svårigheter för forskaren att erhålla vetenskaplig distans. Esaisson m.fl. (2012) betonar också att det kan vara lättare för en intervjuperson att berätta om sina upplevelser som det inte kan komma att ha en relation till i framtiden. I motsats till Esaisson m.fl. (2012) kan

det tänkas att intervjupersoner kan och vill berätta mer för en person de redan känner än en främmande. Det torde dock vara individuellt och situationsbundet och därmed svårt att veta i genomförandet av intervjuer med bekanta i denna studie. Samtidigt kan det tänkas att en mer fenomenologisk och hermeneutisk metodologisk skolad teoretiker, till skillnad mot Esiasson m.fl. (2012), skulle betona att intervjun ingår i dialog. Det går således inte att vara neutral, eftersom forskaren är subjektiv och tolkande genom uppföljningsfrågor, utfyllnadsord samt är en empatisk lyssnare.

Trots det har jag som forskare eftersträvat att kontrollera min närvaro genom att inte styra intervjun för mycket. För att göra det har jag även reflekterat över min förförståelse kring undersökningsområdet. Min förförståelse till ämnet har varit synnerligen begränsad, jag har varken en socionomutbildning eller arbetat inom socialtjänsten. Min förförståelse är därför begränsad till studier inom mänskliga rättigheter och en tämligen ytlig föreställning om att barns delaktighet inte tillgodoses i tillräckligt hög utsträckning i socialtjänstens arbete.

4.10 Källkritisk diskussion

Genom arbetsprocessen av studien har Leth & Thuréns (2000) fyra källkritiska principer varit styrande i valet av källor och material. Den första källkritiska principen behandlar frågan om *tid*, d.v.s. om källan fortfarande är aktuell och därmed innehåller uppdaterad information. Den andra principen är *beroende*, d.v.s. om källan är en primärkälla och oberoende från andra källor. *Äkthet* är den tredje principen och innefattar huruvida källan är det som den utges för att vara. Den fjärde och sista princip är *tendens* och betyder att utgivare av källor kan ha egenintressen i vilken information som utges. Det innebär vidare att om det finns risk för partiskhet i källor ska det alltid uppmärksammas och granskas (Leth & Thurén, 2000).

Mestadels av materialet som används i studien är rapporter, utredningar, böcker och forskningsstudier. Trots att Leth & Thuréns (2000) källkritiska principer varit styrande i valet av dessa källor har det varit en kontinuerlig avvägning gentemot andra intressen. Exempelvis har Cederborg & Karlsson (2000) svenska studie som är nästan 20 år gammal presenteras i avsnittet om tidigare forskning trots att det inte är förenligt med tidskriteriet. Det har gjorts eftersom andra studier genomförda utifrån undersökningsområdet i en svensk kontext varit begränsat.

5. Teoretiskt ramverk

I kapitel nedan presenteras studiens teoretiska ramverk. Teorier/begrepp har valts med utgångspunkt i induktiv forskningsansats och således har empirin varit styrande för utformningen av det teoretiska ramverket. Samtliga valda teorier/begrepp har även bedömts svara emot studiens svagt socialkonstruktionistiska ansats. I kapitlet presenteras inledningsvis Lipsky (2010) teori om gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme. Därefter redogörs för begreppen barns perspektiv och barnperspektiv med utgångspunkt i Sommer, Pramling Samuelsson & Hundeide (2011) definitioner och avslutningsvis presenteras Shiers (2001) delaktighetsmodell. Teorierna/begreppen har valts eftersom de har bedömts kunna möjliggöra både en bred och djup samt kompletterande förståelse för arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden utifrån socialsekreterares perspektiv.

5.1 Gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme

Lipsky (2010)³ teori om gräsrotsbyråkratens⁴ handlingsutrymme syftar till att förklara den position offentligt anställda inom en myndighet, i det här fallet socialsekreterare, står i när de möter människor i samhället. Lipsky (2010) beskriver att gräsrotsbyråkraten befinner sig längst ner i organisationens hierarki och att det är normer, riktlinjer och lagar som utgör ramarna för dennes handlande. I gräsrotsbyråkratens uppdrag återfinns dock ett inbyggt dilemma där, i det här fallet socialsekreterare, måste tillmötesgå, förhålla sig och anpassa arbetet utifrån både organisationens riktlinjer och till enskilda människors behov och individuella faktorer. Detta inbyggda dilemma gör gräsrotsbyråkratens arbete komplex och svårt. Enligt Lipsky (2010) har dock gräsrotsbyråkraten stor frihet i sitt handlande och beslut, där det förväntas agera utifrån vad som är bäst i den unika situationen (Lipsky, 2010). Lipskys (2010) teori har sedan den utgavs problematiserats och utvecklats ut av flera forskare. På grund av studiens begränsade omfattning används dock endast Lipskys (2010) övergripande beskrivningar av gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme för att analysera hur arbetet med barns delaktighet kan förstås utifrån socialsekreterares perspektiv.

³ Den första utgåvan av teori/boken kom år 1980. I denna studie används den uppdaterade versionen av boken (2010).

⁴ Begreppet gräsrotsbyråkrat är en svensk översättning till Street-level bureaucracy.

5.2 Barns perspektiv och barnperspektiv

I denna studie kommer förståelsen för begreppen barns perspektiv och barnperspektiv att utgå ifrån Sommer m.fl. (2011) definitioner av begreppen. Enligt Sommer m.fl. (2011) innebär ett barnperspektiv vuxnas uppmärksamhet mot en förståelse av barns upplevelser och handlingar. Barnperspektivet skapas av vuxna som eftersträvar att konstruera barnets livsvärld så realistiskt som möjligt. Det kan göras genom vetenskapliga teorier om barn och barndom, men trots detta blir enligt författarna barnperspektivet endast vuxnas objektivering av barnets upplevelser och erfarenheter. Barnperspektivet skiljer sig således från barns perspektiv vilken representerar barnet upplevelser och uppfattning av sin livsvärld, barnet blir alltså subjektet i sin värld. Barns perspektiv är vad vuxna genom barnperspektivet försöker förstå genom teorier och tolkningar av barns ageranden (Sommer m.fl., 2011).

Dessa definitioner av begreppen kan problematisera, exempelvis menar Bergnehr (2019) att det finns en risk att barn ses som passiva icke-aktörer när barns inflytande ses beroende av vuxnas förmåga att förstå barnets perspektiv. Det istället för att se barnet som en aktiv medskapande aktör som även kan påverka vuxenvärlden. Vidare kan även påståendet om att barnperspektiv endast är en objektivering av barns perspektiv problematiseras utifrån en diskussion om huruvida människan kan överskrida sin egen position för att förstå andras. Trots denna kritik har en bedömning gjorts att Sommer m.fl. (2011) tolkning av begreppen utgör en lättförståelig och utifrån studien omfattning ett hanterligt analysverktyg.

5.3 Shiers delaktighetsmodell

Shier (2001) har med utgångspunkt i barnkonventionens artikel 12 utformat en modell för att möjliggöra diskussion kring huruvida barn och unga görs delaktiga i beslutsfattande. Shier (2001) har inspirerats av Roger Harts snarlika delaktighetsstege, men valt att ta bort tre steg av icke-delaktighet. Valet att använda Shiers och inte Harts delaktighetsmodell/stege har gjorts utifrån att Shier (2001) även i sin modell beskriver olika nivåer av engagemang hos en professionell eller en organisation, vilket har bedömts möjliggöra analys utifrån social-sekreterares perspektiv. Trots att Shier (2001) beskriver att modellen ska användas som ett verktyg till diskussion och inte för att bocka av de olika stegen, kan modellen problematiseras utifrån att den tycks förutsätta en linjär delaktighetsprocess. I modellen diskuteras inte heller andra förutsättning kring barns delaktighet, exempelvis hur delaktighet ska förstås beroende av barnets mognad och utveckling. Trots detta har modellen utifrån studiens syfte och resultat bedömts vara ett adekvat analysverktyg.

5.3.1 Tre steg av engagemang

Shier (2001) beskriver tre steg utifrån en professionell eller organisation kan vara olika mycket engagerade utifrån modellens delaktighetsnivåer. Det första steget beskrivs som en *öppning* och sker när en professionell är beredd att arbeta utifrån en viss nivå av delaktighet, vilket kan uttryckas genom exempelvis ett personligt engagemang. Vid detta stadiet är det endast en *öppning* eftersom den professionella inte har de möjligheter som krävs för ett högre steg av engagemang. Det andra steget *möjlighet* sker när en professionell har de förutsättningar som krävs för att arbeta på en viss nivå av delaktighet uppfyllda, exempelvis tillräckliga resurser i form av arbetstid, kunskap och färdigheter. Det sista steget *Skyldigheter* innebär att arbetsplatsen har tagit fram policys eller tydliga arbetssätt vilket gör att den professionella är skyldig att arbeta utifrån en viss delaktighetsnivå. På det sista steget är således möjligheter att arbeta utifrån en viss delaktighetsnivå redan integrerat i verksamhets-systemet (Shier, 2001).

5.3.2 Nivå 1: Barn blir lyssnade till

Delaktighetsmodellens första nivå handlar om att den professionella uppmärksam lyssnar till vad barnet har att berätta även om det inte görs några organiserade försök från den vuxne att ta reda på barnets åsikt. För att uppnå steget *öppning* krävs endast att den professionella är villig att lyssna medan det andra steget *möjlighet* kräver att den professionella har förutsättningar att kunna lyssna, exempelvis genom att ha tillgång till en lugn stund. För steget *skyldigheter* krävs att arbetsplatsen har tydliga riktlinjer att de professionella måste lyssna till barn (Shier, 2001).

5.3.3 Nivå 2: Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter

För nivå två krävs att den professionella, till skillnad mot nivå 1, arbetar aktivt med att stötta och göra barnet bekvämt med att uttrycka sig. En *öppning* sker när den professionella handlar på ett sätt som hjälper barnet att uttrycka sina åsikter och även motarbetar eventuella faktorer som försvårar detta. *Möjlighet* innebär att den professionella har idéer och aktiviteter som används, exempelvis arbetar med adekvata hjälpmedel såsom lek, för att underlätta för barnet att uttrycka sig. *Skyldighet* innebär att dessa arbetssätt finns interagerade i arbetsplatsen policys, vilket innebär att den professionella är skyldig att utföra vissa tillvägagångsätt för att möjliggöra att barnet kan uttrycka sig (Shier).

5.3.4 Nivå 3: Barns åsikter beaktas

För nivå tre ska barnets åsikter beaktas vid beslutsfattandet. Det betyder inte att den professionella måste agera utifrån vad barnet vill men hänsyn ska tas till barnets åsikt och när så görs har en *öppning* skett. Steget *möjlighet* uppstår när arbetsplatsens beslutsprocesser möjliggör för att kunna beakta barnets åsikt och för *skyldighet* krävs att arbetsplatsen har en policy att arbeta utifrån att beakta barnets åsikt. Enligt Shier (2001) motsvarar denna nivå grunden för att arbeta utifrån barnkonventionens artikel 12.

5.3.5 Nivå 4: Barn involveras i beslutsfattande processer

I nivå fyra blir barnet, till skillnad mot föregående nivåer, en aktiv deltagare i beslutsprocesser vilket beskrivs som mer långtgående än bestämmelserna i barnkonventionens artikel 12. På denna nivå planerar barnet och den professionella tillsammans vad som ska göras. En *öppning* sker således när den professionella är beredd att arbeta utifrån nivån och *möjlighet* uppstår när det finns etablerade arbetsmetoder som möjliggör för att involvera barn i beslutsprocesser. För steget *skyldighet* krävs att arbetsplatsen har policys med krav på att barnet ska involveras och därmed gör den professionella ålagd att överkomma eventuella svårigheter som kan uppstå (Shier, 2001).

5.3.6 Nivå 5: Barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande

Nivå fem inbegriper att vuxna är beredda att dela med sig makten till barnet, vilket inte betyder att barn ska tvingas till ansvar eller ta mer ansvar än vad som lämpligt utifrån deras mognad och utveckling. En *öppning* sker således när den professionella är villig att dela makten med barnet och *möjlighet* uppstår när det finns ett tillvägagångsätt som tillåter detta. För skyldighet krävs att det finns en policy att de professionella ska dela makten med barn inom i alla fall vissa aspekter av beslutsfattande (Shier, 2001).

6. Resultat och analys

I följande kapitel presenteras studiens resultat och analys integrerat. Resultatet har som tidigare nämnts analyserats utifrån studiens teoretiska ramverk samt diskuteras även i följande avsnitt i förhållande till tidigare forskningsstudier. De övergripande teman som identifierades utifrån studiens frågeställningar och den insamlade empirin är: *Definitioner av barns delaktighet, Arbeta med barns delaktighet vid LVU-ärenden, Utmaningar och Möjligheter*. Utifrån dessa övergripande teman har ytterligare teman och subteman identifierats. De identifierade temana innehåller inte distinkta gränsdragningar, utan ska i mångt och mycket förstås som kompletterande och sammanvävda. Studiens sista frågeställning, d.v.s. hur arbetet kan förstås utifrån socialsekreterares perspektiv, åsyftar studiens analytiska del och besvaras genomgående under samtliga teman. De sex intervjupersonerna som deltagit i studien benämns med pseudonymerna Eva, Max, Ellen, Sofia, Jennifer och Robyn.

6.1 Definitioner av barns delaktighet

Följande tema syftar till att besvara studien första frågeställning: *Hur definierar socialsekreterare begreppet barns delaktighet?* Utifrån intervjupersonernas utsagor kan delaktighet, i likhet med tidigare studier som presenterats under rubriken *3.1. Definitioner av barns delaktighet*, förstås som ett svårdefinierat begrepp. Trots det visar föreliggande studies resultat, till skillnad mot tidigare studier, att det finns en någorlunda konsensus bland socialsekreterarnas tolkning av begreppet. Samtidigt kan skillnaden tänkas bero på det förhållandevis låga antal forskningsdeltagare i denna studie. Utifrån intervjupersonernas utsagor tycks förståelsen av begreppet delaktighet dock variera utifrån det enskilda barnets förutsättning, d.v.s. vad som är delaktighet för ett barn behöver inte detsamma för ett annat barn. Likaså verkar begreppet vara situationsbundet, d.v.s. vad som anses vara delaktighet i ett sammanhang behöver inte vara det i ett annat. Dessa faktorer beskrivs närmare under temat *6.2 Arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden*. Utifrån temat *Definitioner av barns delaktighet* har tre subteman identifierats som grunderna i intervjupersonernas förståelse av barns delaktighet, vilka är: *Förklara och informera, Att lyssna och beakta barnets åsikt samt subjektiv känsla*.

6.1.1 Förklara och informera

Samtliga intervjupersoner beskriver att förklara och informera är en förutsättning för att kunna göra ett barn delaktigt. Ett liknande resultat går även att urskilja i studierna Van Bijleveld m.fl. (2014) och (2015), där både socialsekreterare och barn uttrycker att

information är en viktig beståndsdel i förståelsen av delaktighet. I föreliggande studie beskriver intervjupersonerna att det i rollen som socialsekreterare är viktigt att i största möjliga mån förklara för barnet vad som händer och vad som kommer ske framöver. Att få tillgång till information beskrivs även som en förutsättning för att barnet själv ska kunna bilda sig en egen åsikt. Samtidigt poängterar flera av intervjupersonerna att det bör vara adekvat information som ska anpassa utifrån det enskilda barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar. I citat nedan beskriver intervjupersonen Robyn hur hon förstår begreppet delaktighet.

Delaktighet för mig är väl på det första planet att personen det handlar om har fått information och förstår vad det är som gäller för att man ens ska kunna vara delaktig. Vet man inte vad det handlar om eller förstår informationen så är det väldigt svårt att ställa adekvata frågor kring det.

Robyn

Robyn citat kan till viss del förstås utifrån Shiers (2001) delaktighetsmodell. Modellen beskriver hur delaktighet kan förstås i praktiken men kan även här användas för att diskutera intervjupersonernas definitioner av begreppet i teorin. Robyn beskriver i citatet att det är svårt att ens kunna ta ställning till något om man inte fått information om vad det handlar om, vilket kan förstås utifrån Shiers (2001) delaktighetsnivå två, d.v.s. att barn får stöd att uttrycka sina åsikter. I modellen uttrycks inte explicit att få information kan fungera som ett stöd för barn att uttrycka sin åsikt, men att ge barnet information kan dock tänkas förstås som ett sätt att motarbeta de faktorer som försvårar för ett barn att uttrycka sig.

6.1.2 Att lyssna och beakta barnets åsikt

Samtliga intervjupersoner beskriver att en viktig faktor i förståelsen av delaktighet är att barn ska ges möjlighet att uttrycka sina synpunkter, vilket Eva beskriver i citatet nedan.

Att de får vara delaktiga i att säga vad de tycker och tänker. Att de får berätta hur det ser ut, hur deras vardag ser ut och ge sin bild ut av det.

Eva

Samtidigt beskriver intervjupersonerna att barnet inte endast ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter utan att dessa även måste beaktas. Delaktighet handlar således inte endast om att barnet får möjlighet att uttrycka sina åsikter utan det måste även finnas någon som lyssnar och tar in det barnet säger, något som Robyn beskriver i citatet nedan.

Delaktighet handlar också om att man lyssnar in vad personen säger och att man också visar det på något sätt. Det kan ju vara så att man inte alltid kan, eller kanske tycker likadant [...] men att man ändå visar att man förstår vad personen menar och lyssnar in det.

Robyn

Samtliga intervjupersoner betonar dock att barns delaktighet inte nödvändigtvis handlar om att barnets ska få bestämma. De beskriver dock att det viktigt, som nämnts i tidigare tema, att förklara och informera barnet varför ett eventuellt beslut tas emot barnets vilja. De två citatet av Eva och Robyn kan tolkas röra sig mellan Shiers (2001) delaktighetsnivå ett, där barnet får uttrycka sin åsikt till och med nivå fyra där barnet utgör en aktiv aktör i beslutsprocessen. Utifrån intervjupersonernas beskrivningar synliggörs att modellen, precis som Shier (2001) beskriver, inte går att använda för att bocka av de olika delaktighetsnivåerna. Samtidigt går det att urskilja att intervjupersonerna och Shier (2001) använder ett liknande språkbruk i definitionen av delaktighet. Ett språkbruk som kan tänkas härstamma från barnkonventionens artikel 12, där exempelvis begrepp som ”beaktande av barnets åsikt” används. Detta kan tyda på att det bland intervjupersonerna finns en någorlunda konsensus i förståelsen av begreppet delaktighet och att denna förståelse överensstämmer med barnkonventionens artikel 12. Samtidigt framkommer i nästkommande tema att det ändå finns vissa skillnader i intervjupersonernas beskrivningar.

6.1.3 Subjektiv känsla

Följande tema har identifierats och valts att presenteras trots att det endast grundar sig på två intervjupersonernas beskrivningar. Intervjupersonerna Ellen och Jennifer beskriver explicit att delaktighet framförallt är en självupplevd subjektiv känsla, vilket innebär att det aldrig går att veta om ett barn upplever sig vara delaktig. Denna förklaring av begreppet delaktighet har inte identifierats i tidigare forskningsstudier, vilket gör temat tämligen intressant för undersökningsområdet. I citatet nedan beskriver Ellen hur hon förstår begreppet delaktighet.

Jag kan inte säga att du är delaktig om du inte själv känner att du är det. Men sen är det ju någon annans jobb att skapa förutsättningar tänker jag för delaktighet och det är väl det som kommer in mycket i vårt jobb.

Ellen

Ellen och Jennifers beskrivningar kan förstås med hjälp av begreppen barnperspektiv och barns perspektiv. Av Ellen citat kan utläsas en medvetenhet kring att hon förstår att hon aldrig

helt och hållet kan veta om barnets perspektiv eftersom det är en självupplevd känsla. Samtidigt beskriver Ellen att det är hennes jobb att skapa förutsättningar för delaktighet, vilket kan förstås utifrån begreppet barnperspektiv. Det är således hennes jobb att försöka tolka och förstå, det enskilda barnets perspektiv, och därmed inta ett barnperspektiv. Utifrån denna förklaring av begreppet delaktighet kan Shiers (2001) delaktighetsmodell problematiseras. Modellen tycks ha utformats utifrån ett barnperspektiv, där diskrepansen mellan begreppen barnperspektiv och barnets perspektiv inte diskuteras. Att skillnaden inte diskuteras kan eventuellt riskera att vuxna tror sig tillgodose barns delaktighet eftersom de anser sig arbeta utifrån en viss nivå i modellen. Samtidigt som det i enlighet med Ellens resonemang, aldrig går att helt säkert veta om ett barn utifrån sin subjektiva livsvärld upplever sig delaktig. Att endast utgå ifrån Shiers (2001) delaktighetsmodell för att diskutera arbetet med barns delaktighet kan således utifrån följande resonemang riskera att gå miste om barnets perspektiv.

6.1.4 Övergripande diskussion

Utifrån intervjupersonernas definitioner av barns delaktighet synliggörs att socialsekreterare, i enlighet med Lipsky (2010), har ett handlingsutrymme. Även om intervjupersonernas tolkning av delaktighet är snarlika skiljer sig till viss del betoningen på hur de tolkar och förstår begreppet. Det är därmed tänkbart att de även lägger olika betoning på olika delar av det praktiska arbetet. Det kan tänkas att när en socialsekreterare tolkar att barns delaktighet till största del handlar om information, kommer också gräsrotsbyråkratens arbete med barnets delaktighet till största del handla om att informera barnet. Samtidigt visar flera tidigare forskningsstudier däribland Stern (2006) att det finns en diskrepans mellan förståelsen för barns delaktighet i teorin och hur delaktighet faktiskt efterföljs i praktiken. I enlighet med Stern (2006) är det således inte nödvändigtvis så att vuxna, i det här fallet socialsekreterare, förståelse av barns delaktighet i teorin kongruerar med det praktiska arbetet.

6.2 Arbetet med barns delaktighet vid LVU

Under följande teman avses studiens andra frågeställningar att besvaras: *Hur, om alls, beskriver sig socialsekreterare arbeta med barns delaktighet vid LVU-ärenden?* Utifrån det övergripande temat har två underteman identifierats: *Utgångspunkter för arbetet* och *Skillnader i arbetet*. Utifrån dessa har flera subteman identifierats, vilka beskrivs närmare under varje tema. Enligt tidigare forskning, se vidare 3.2 *Barns delaktighet i praktiken*, har inga forskningsresultat som explicit beskriver hur socialsekreterare arbetar med barns delaktighet vid LVU-ärenden kunnat identifieras. Istället undersöker flera studier hur barns

delaktighet tillgodoses i praktiken, något denna studie inte haft för avsikt att undersöka. På grund av det diskuteras inte under följande avsnitt hur studiens resultat förhåller sig till tidigare forskningsstudier.

6.2.1 Utgångspunkter för arbetet

Under följande tema redovisas, utifrån socialsekreterarnas beskrivningar, utgångspunkter för arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden. Två subteman har identifierats; *Barnsamtal* och *dokumentation av barnets åsikt*.

6.2.1.1 Barnsamtal

Samtliga intervjupersoner beskriver att utgångspunkten för arbetet med att göra barn delaktiga vid LVU-ärenden är genom barnsamtal. De beskriver en strävan om att alltid genomföra enskilda barnsamtal utan påverkan från vårdnadshavare eller andra vuxna, vilket går att utläsa av Robyns citat nedan.

Vi har ju en princip att vi under utredning alltid ska höra barnet i barnsamtal och vi strävar efter att ha enskilda barnsamtal där vårdnadshavarna inte är med för att barnet ska få möjlighet att uttrycka sina åsikter utan att bli påverkad och jag tycker även att vi strävar efter att inte bara ha ett barnsamtal utan att man träffar barnet vid flera tillfällen.

Robyn

Intervjupersonerna uttrycker även en strävan om att genomföra kontinuerliga uppföljningar av barnets åsikt under såväl utredning som efter eventuellt domstolsbeslut om LVU. Enligt intervjupersonernas utsagor är det dock inte tydligt hur många barnsamtal som varje socialsekreterare bör ha med ett barn. Sofia beskriver att det är viktigt att följa upp barnets åsikt kontinuerligt under processen eftersom barnets åsikt också kan förändras, vilket hon beskriver i följande citat.

Ibland kan ju vi ha kontakt med ett barn i flera år liksom om det blir placering och då kan ju barnets inställning ofta skifta litegrann under den tiden, så det är viktigt att följa med i den utvecklingen.

Sofia

Att det inte finns, enligt socialsekreterarna, tydliga riktlinjer kring hur många barnsamtal som ska genomföras vid varken utredning eller uppföljning av LVU kan i enlighet med Lipsky (2010) synliggöra gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme. Det är alltså upp till den enskilda socialsekreteraren att bedöma hur många barnsamtal som ska genomföras i varje ärende. Socialsekreterarnas handlingsutrymme kan även förstås utifrån Shiers (2001) tre steg av engagemang. Enligt intervjupersonernas beskrivningar finns inte utifrån delaktighetsmodellen en strikt *skyldighet*, d.v.s. en riktlinje från arbetsplatsen kring hur många barnsamtal som socialsekreterare ska genomföra. Det lämnar ett handlingsutrymme som delvis kan, i enlighet med Shier (2001), vara beroende av den professionellas personliga engagemang. Shier (2001) beskriver detta engagemang som en *öppning* att arbeta utifrån en viss nivå i delaktighetsmodellen eller i det här fallet att genomföra barnsamtal. Huruvida socialsekreterare har ett personligt engagemang för att genomföra barnsamtal kan tänkas bero på personens upplevelser av om barns delaktighet är viktigt och/eller lämpligt att arbeta utifrån i det enskilda fallet.

I enlighet med Shier (2001) beror inte endast den professionellas engagemang på ett personligt engagemang utan även vilka *möjligheter* hon eller han har att genomföra barnsamtal. Socialsekreterarnas handlingsutrymme påverkas av faktorer såsom arbetstid och kunskap, vilket också i föreliggande studie identifierats som en utmaning, se vidare 6.3.2.1 *Tids- och resursbrist*. Socialsekreterarna kan således ha ett personligt engagemang men eventuellt inte ges *möjligheter* att arbeta med barnsamtal i tillräckligt hög utsträckning som de eventuellt hade velat.

Trots detta resonemang behöver inte nödvändigtvis flera barnsamtal korrelera med ökad delaktighet för barn. Det är säkerligen flertalet faktorer som påverkar huruvida ett barns rätt till delaktighet tillgodoses. Att det finns ett handlingsutrymme för den enskilda socialsekreteraren kan även tänkas innebära bättre fördelning av socialtjänstens resurser och bättre anpassning mot det enskilda barnets behov, där vissa ärenden kräver mer resurser och andra mindre. Det vore inte heller lämpligt att endast genomföra barnsamtal för sakens skull, vilket vore risken vid för strikta riktlinjer, utan tydligt syfte för utredningen eller utifrån barnets behov och/eller rättigheter.

6.2.1.2 Dokumentation

Flera av intervjupersonerna beskriver att dokumentation av barnets åsikt är en viktig del i arbetet med barns delaktighet. Sofia, Robyn, Max och Ellen beskriver att det speciellt är

viktigt att redogöra för barnets uppfattning i de fall där socialtjänsten går emot barnets vilja, vilket Max beskriver i citatet nedan.

Vi har i vårt datasystem att när vi avslutar utredningar så ska vi alltid kryssa i om barnet har kommit till tals, har man haft enskilt samtal med barnet eller har man haft samtal tillsammans med vårdnadshavare.

Max

Vidare beskriver Max att det blir väldigt tydligt om han inte pratat tillräckligt med ett barn för då har han inget att skriva. Att dokumentera kan i enlighet med Max beskrivning möjliggöra att socialsekreterare inom ramen för sitt handlingsutrymme blir varse om när barnet inte kommit till tals. Vidare berättar Max och även flera andra intervjupersoner att dokumentation bland annat används för att föra statistik över i vilken omfattning barn gjorts delaktiga, något som också kan synliggöra i vilken utsträckning socialtjänsten arbetar med barns delaktighet.

6.2.2 Skillnader i arbetet

Utifrån intervjupersonernas beskrivningar har flera skillnader i arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden identifierats. De skillnader/subteman som identifierats är; *Anpassning till barnet, Omedelbart eller ansökan* och *Miljöfall eller eget beteende*.

6.2.2.1 Anpassning till barnet

Samtliga intervjupersoner beskriver att arbetet med att tillgodose barns delaktighet skiljer åt eftersom det måste anpassas utifrån det enskilda barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar, vilket Ellen beskriver i citatet nedan.

[...] det kräver ju att vi är väldigt kreativa att vi möter barn väldigt personanpassat [...] man måste verkligen vrida och vända på sig i sitt handlingsutrymme och det förväntas av oss att vi ska försöka hitta alternativa sätt för alla barn att kunna uttrycka sig.

Ellen

Precis som går att utläsa i Ellens citat beskriver även övriga intervjupersoner att det krävs kreativitet och anpassning för att barnets ska våga uttrycka sin åsikt. Flera intervjupersoner beskriver att det använder olika hjälpmedel, exempelvis dockor, för att hjälpa barn att kunna berätta hur det exempelvis är hemma. Intervjupersonerna beskriver också hur arbetet skiljer sig åt beroende av barnets ålder, vilket kan utläsas i följande citat.

Vi pratar ändå om delaktighet även för spädbarn och där kan delaktighet handlar om att jag faktiskt bara träffar barnet [...] att man gör dem delaktiga genom att observera dem, man skapar delaktighet åt dem istället, genom att jag observerar dig kan jag ändå göra någon uppfattning om att du liksom ”ser trygg ut i din förälders famn”.

Max

Som tidigare nämnts har socialsekreterarna i enlighet med Lipsky (2010) ett handlingsutrymme. Utifrån föreliggande subtema synliggörs att socialsekreterares handlingsutrymme kan vara nödvändigt för att kunna anpassa arbetet med barns delaktighet utifrån det enskilda barnets behov och förutsättningar.

6.2.2.2 Miljöfall eller eget beteende

Intervjupersonerna beskriver även att arbetet skiljer sig åt beroende om det rör sig om 1 kap. 2 § LVU, d.v.s. miljöfall eller 1 kap. 3 § LVU, d.v.s. beteendefall. Utifrån intervjupersonerna beskrivningar är det förstnämnda vanligare när det gäller yngre barn och det sistnämnda vanligare när det gäller ungdomar. Flera intervjupersoner berättar att delaktighet vid beteendefall handlar mycket om att motivera till förändring och frivilliga insatser, medan vid miljöfall blir delaktighet i större utsträckning att förklara och informera, vilket Jennifer förklarar i följande citat.

Med ungdomar kan man ju jobba mycket med motivation men det kan ju också bli att man ser att det är akut fara för ungdomen och då kan ju ta ett LVU och sen jobbar man ju alltid på frivilligheten [...] om man tänker omhändertagande på 2 §, det kan ju vara äldre barn också men oftast är det yngre barn [...] där blir det svårt, delaktigheten där blir att informera, så att barnen förstår vad som händer utifrån sin ålder och mognad.

Jennifer

Återigen synliggörs att socialsekreterare har ett handlingsutrymme att kunna anpassa arbetet med delaktighet beroende av anledning till varför ett barn eller ungdom omhändertas och bereds vård enligt LVU. Precis som Jennifer beskriver vore det tämligen olämpligt att arbeta med ett yngre barns motivation när det omhändertagits på grund av bristande hemförhållande och det är därför viktigt att arbetet kan anpassas.

6.2.2.3 Omedelbart eller ansökan

Samtliga intervjupersoner beskriver att även arbetet skiljer sig åt beroende av om det görs ett omedelbart omhändertagande eller en längre LVU-ansökan. Flera intervjupersoner menar att det nästintill är omöjligt att göra ett barn eller ungdom delaktigt vid ett omedelbart omhändertagande, vilket Eva och Sofia beskriver i citaten nedan.

Det är klart man vill ju alltid att de ska vara delaktiga men i vissa situationer är det svårt, speciellt vid LVU för det är oftast att man gör det omedelbart.

Eva

När man gör ett omedelbart omhändertagande på ett litet barn, vi säger under 10 år, då är det jättesvårt att få det delaktigt i själva beslutet om ett omhändertagande ska ske. För då åker vi ofta hem till familjen och liksom ”Hej nu har det här hänt, vi kommer ta era barn” och det är ofta jättejättejätte traumatiskt för alla inblandande och framförallt för barnen såklart. Då är det jättesvårt att få barnen delaktiga.

Sofia

Vidare beskriver Sofia att det är egentligen är i processen efter som barnet kan göras delaktigt eftersom de då hinner träffa barnet mer. Som tidigare beskrivits har intervjupersonerna ett visst handlingsutrymme i sitt arbete men föreliggande tema synliggör även att friheten att handla är begränsad vid ett omedelbart omhändertagande. Utifrån Shiers (2001) tre steg av engagemang kan detta förstås utifrån att intervjupersonerna inte har *möjlighet* i form av tid att kunna arbeta utifrån en viss nivå av delaktighet och istället måste prioritera barnets rätt till skydd. Denna utmaning beskrivs närmare under temat 6.3.1 (*O*)*förenlighet mellan delaktighet och skydd*.

6.2.3 Övergripande diskussion

Utifrån socialsekreterares perspektiv kan arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden förstås som varierande. Att flera skillnader i arbetet har identifierats gör det nödvändigt för socialsekreterare i enlighet med Lipsky (2010) att ha ett visst handlingsutrymme. Samtidigt är handlingsutrymmet i enlighet med Shier (2001) beroende av att socialsekreteraren har *möjligheter* att kunna arbeta utifrån en viss delaktighetsnivå. Det krävs tid men även kunskap att kunna genomföra exempelvis barnsamtal, vilket både bör utgå från ett barnperspektiv och det enskilda barnets perspektiv och förutsättningar. Utifrån socialsekreterares perspektiv åskådliggörs en tämligen komplex yrkesroll, vilket leder oss vidare in på temat utmaningar.

6.3 Utmaningar

Studiens tredje frågeställning: *Vilka eventuella utmaningar och möjligheter i att tillgodose barns delaktighet vid LVU-ärenden kan identifieras utifrån socialsekreterares beskrivningar?* har delats upp i två övergripande teman där utmaningar och möjligheter redovisas under separata avsnitt. I följande avsnitt presenteras det övergripande temat *Utmaningar* och identifierade teman är: *(O)förenlighet mellan barnets rättigheter, bristande förutsättningar att skapa förtroende, Att förklara utan att skada barnet och vårdnadshavares påverkan*. Utifrån dessa teman har vidare flera subteman identifierats.

6.3.1 (O)förenlighet mellan barnets rättigheter

Utifrån intervjupersonernas utsagor har två rättighetskonflikter identifierats som utmaningar i arbetet, vilka presenteras i följande två subteman: *(O)förenlighet mellan delaktighet och skydd* och *(O)förenlighet mellan delaktighet och barnets bästa*.

6.3.1.1 (O)förenlighet mellan delaktighet och skydd

Utifrån intervjupersonernas beskrivningar identifieras en svårighet i att tillgodose både barnets rätt till skydd och barnets rätt till delaktighet vid LVU-ärenden. Som tidigare nämnts beskriver exempelvis socialsekreterarna en nästintill omöjlighet att göra ett barn delaktigt vid ett omedelbart omhändertagande, barnet är såldes i sådant stort behov av skydd att beaktande av barnets åsikt inte är möjligt. Att det tycks återfinnas ett spänningsfält mellan skydd och delaktighet framkommer även i samtliga tidigare presenterade forskningsstudier, se vidare 3.3 *Utmaningar och hur de kan förstås*. I citatet nedan beskriver Sofia denna konflikt.

LVU är ju liksom en skyddslagstiftning så den står ju över deras vilja och delaktighet så i dem fallen man behöver gå så långt kan det vara väldigt svårt att ens ta hänsyn till ett barns vilja.

Sofia

Samtidigt förtydligar Sofia att det finns fall där barnets rätt till skydd och delaktighet är förenliga, exempelvis om ett barn själv gör en anmälan om att hen utsätts för hedersrelaterat våld. Det är således tänkbart att rättigheterna är förenliga när barnet och socialtjänsten är av samma åsikt eller med andra ord att barnets perspektiv överensstämmer med socialsekreterarens barnperspektiv i den aktuella frågan. En situation som dock synliggör att det ibland kan finnas ett spänningsfält mellan skydd och delaktighet berättar Ellen om. Hon berättar om en specifik händelse där hon hade en ungdom placerad på en SIS institution som

inte behandlades bra av övriga boende. Ellen beskriver hur hon får information från personalen om att den unge riskerar att bli väldigt utsatt eftersom hon är utåtagerande mot övriga boende. I citatet nedan beskriver Ellen inledningen av denna händelse.

Personalen ville liksom inte, de ville ju heller inte lägga fram det till henne att hon är så besvärlig så hon kan inte vara kvar. Så på något sätt gjorde de väl det av välmening[...] Det var ju flera veckor som vi höll på att leta en ny plats till henne och planerade massa saker och hon visste ingenting egentligen.

Ellen

Ellen beskriver att de inte ville berätta för ungdomen att hon skulle behöva flytta eftersom de inte visste vart och när det skulle ske. Vidare beskriver Ellen att hon till slut hittade en ny plats till ungdomen, som tre dagar efter hon fick beskedet var tvungen att flytta. I citatet nedan fortsätter Ellen att beskriva denna händelse.

[...] även fast jag vet varför vi gör det och att vi var tvungna att flytta henne för att hon hade kunna blivit jätteutsatt där hon var så känner man ju att nu flyttar vi runt på en ungdom som har haft ett jätteotryggt liv [...] det är väl ett ärende där jag har jättesvårt att göra henne delaktig men ändå bli tvungen till och göra det jag måste för att skydda henne.

Ellen

Utifrån Ellens berättelse synliggörs hur svårt det i praktiken kan vara att tillgodose ett barns rätt till delaktighet och barns rätt till skydd samtidigt. Av Ellens citat kan utläsas att desto mer ett barn är i behov av skydd desto svårare är det att göra barnet delaktigt, vilket även framkommer i många av de andra intervjupersonernas beskrivningar. Det är ett resultat som även lyft fram i studierna Kosher & Ben-Arieh (2019) och Van Bijleveld m.fl (2015). Samtidigt framkommer i flera studier däribland de ovan nämnda att varför socialsekreterare väljer att tillgodose barns rätt till skydd före barns delaktighet grundar sig i en oro hos socialsekreterare att bland annat lägga över ansvar på barn och därmed riskera att skada barn. Det beskrivs, i likhet med Ellens beskrivning, att många socialsekreterare även upplever det svårt att delge svår information för ett barn. Detta är en utmaning som även identifierats i föreliggande studies resultat, se vidare 6.3.3. *Att förklara utan att skada barnet*. Att rättigheterna upplevs av intervjupersonerna vara oförenliga, lämnar i enlighet med Lipsky (2010),

socialsekreteraren med ett stort handlingsutrymme där det är upp till gräsrotsbyråkraten att själv avgöra och prioritera mellan rättigheterna.

I intervjun med Ellen beskriver hon vidare att hon i efterhand har funderat över om det var rätt eller inte att utelämna ungdomen informationen, om det hade varit bättre att delge henne den svåra informationen och därmed riskera att skada henne. Det Ellen beskriver kan förstås som att hon handlade utifrån det hon i den situationen bedömde var det bästa för ungdomen. Samtidigt visar flertalet forskningsstudier, se vidare avsnittet 3.5 *Möjligheter och hur de kan förstås*, att barn vill vara delaktiga i beslut som rör dem själva och att sociala insatserna har större chans att bli lyckade när barn gjorts delaktiga i beslut. I den svenska studien Heimer m.fl. (2018) framkommer även att ett försvagande av barns delaktighet riskerar att göra barn ännu mer utsatta och i behov av skydd. Samtidigt lämnas som nämnts socialsekreterare med stort handlingsutrymme och med ansvar för mycket allvarliga situationer där barn riskerar att fara illa. Det är därmed tänkbart att socialsekreterare handlar efter en värdering om att det är viktigare att skydda ett barn än att nödvändigtvis tillgodose barnets rätt till delaktighet. Trots att det enligt presenterade forskningsstudier är en felaktig föreställning som utifrån flertalet studier grundar sig i att vuxna och i det här fallet socialsekreterare tycks inneha en traditionell barnsyn. Utifrån Heimer m.fl. (2018) och flera andra studier vore det således mer adekvat att göra barnet delaktigt eftersom att inte göra det riskerar att göra barnet ännu mer utsatt. Samtidigt kan dessa studier till viss del problematiseras eftersom det inte explicit omnämns eller exemplifieras situationer där barnets hälsa och liv är under akut fara, vilket är premissen för LVU, att det faktiskt kan tänkas olämpligt att prioritera barnets rätt till delaktighet framför barnets rätt till skydd.

6.3.1.2 (O)förenlighet mellan delaktighet och barnets bästa

Flera av intervjupersoners utsagor vittnar även om motsättningar mellan barnets rätt till delaktighet och bestämmelsen om barnets bästa, vilket Robyn beskriver i det första citatet nedan.

[...]barn och ungdomar vet inte alltid vad som är det bästa för en och det är ju en svårighet och en balans där vi måste vara med och avgöra och då kan det också vara väldigt svårt att få med barnen på det och inte svika dem i detta heller. Det är väl en balansgång skulle jag säga, vad som är det bästa för barnet och vad ser barnets som det bästa i situationen, och det kan ju ofta vara ganska

motstridigt.

Robyn

Robyn beskrivning kan förstås med hjälp av begreppen barnperspektiv och barns perspektiv. Robyn beskriver att det ibland finns en motsättning mellan vad som är barnets bästa utifrån ett barnperspektiv och vad som är barnets bästa utifrån ett barns perspektiv. Denna motsättning kan således skapa en rättighetskonflikt mellan barnets bästa och barnets delaktighet. Samtidigt handlar inte delaktighet nödvändigtvis i enlighet med Shier (2001) och barnkonventionen, om att barn ska få bestämma och att barnets perspektiv ska vara styrande för beslut. Dock synliggörs utifrån Robyns citat att det för socialsekreterare kan upplevas vara en svår balansgång mellan att tillgodose båda rättigheterna.

6.3.2 Bristande förutsättningar att skapa förtroende

Intervjupersonerna uttrycker, i likhet med resultatet i studierna Van Bijleveld m.fl. (2015) och Vis m.fl. (2012), att en god relation och att barnet känner förtroende för socialsekreteraren är en förutsättning för att barnet ska våga berätta om sitt liv. Samtidigt uttrycker flera intervjupersoner att det är en utmaning att skapa förtroende, dels på grund av tids- och resursbrist och dels på grund av att det finns en risk för att inge barn falska förhoppningar när socialsekreterarna ber dem att uttrycka sin åsikt. De identifierade subteman är således: *Tids- och resursbrist* och *Att inge falska förhoppningar*.

6.3.2.1 Tids- och resursbrist

Fem intervjupersoner beskriver att tids- och resursbrist är en faktor som försvårar arbetet med att skapa goda relationer med barnen. Resultat går i linje med Van Bijleveld m.fl. (2015) kunskapsöversikt som beskriver att socialsekreterare oavsett land upplever tids- och resursbrist. Enligt studien framkommer, i likhet med intervjupersonerna beskrivningar, att utifrån barnets perspektiv är en god relation med socialsekreteraren en viktig förutsättning att våga berätta om sitt liv. Enligt kunskapsöversikten är det utifrån socialsekreterares perspektiv, i likhet med intervjupersonerna beskrivningar, viktigt med en god relation till barnet för att kunna avgöra om det barnet berättar också motsvarar det barnets faktiskt upplever. I följande två citat problematiserar Sofia och Max hur tid- och resursbrist försvårar arbetet med barns delaktighet.

Ju högre arbetsbelastning jag har desto mindre tid för barnsamtal har jag. Jag hinner inte prata med barn i lika hög utsträckning som jag skulle vilja.

Max

Vi är ju överbelastade egentligen allihop, så det är svårt sen får man ju prioritera typ sådana här ärenden så att man får jobba väldigt mycket i dem men det gör ju att man kanske inte prioriterar sina andra ärenden som eventuellt skulle kunna leda LVU.

Sofia

Utifrån Max och Sofias beskrivningar går att utläsa att de har en vilja att arbeta med barns delaktighet, d.v.s. vad Shier (2001) skulle beskriva som en *öppning*. Dock har inte intervju-personerna i enlighet med Shier (2001) *möjligheter* att kunna göra det som de själva bedömer skulle behövas i varje ärende på grund av tids- och resursbrist. Även om som tidigare nämnts socialsekreterare i enlighet med Lipsky (2010) har ett handlingsutrymme så tycks i föreliggande situation friheten att handla vara begränsad på grund av arbets- organisatoriska faktorer. Utmaningen torde således utifrån följande tema handla mer om arbetsorganisatoriska faktorer som begränsar barns delaktighet snarare än att det inte finns ett engagemang hos socialsekreterarna.

6.3.2.2 Att inge falska förhoppningar

Flera av intervju-personerna diskuterar även att det finns en risk att inge falska förhoppningar när de ber barnet att berätta om sin vilja, vilket i sin tur skadar barnets förtroende för sin socialsekreterare. I följande två citat beskriver Ellen och Sofia denna utmaning.

Det som blir utmanande i det är ju att det är en förutsättning i vårt jobb också att dem här barnen har förtroende för oss [...] det kan ibland kännas som att man vaggas in dem i en falsk trygghet [...] för det är ju inte alltid som deras viljor blir det slutgiltiga beslutet för oss direkt framförallt inte LVU- processen.

Ellen

Man kan inge lite falska förhoppningar om man lovar för mycket, jag hade något ärenden där det var en pojke som gärna ville placeras hos sin mormor och då tog vi till oss det och sa att hon kommer bli utredd av vår familjehemsenhet. [...] han trodde nog väldigt mycket på det då. Men det blev ju inte så för

familjehemsenheten bedömde att mormor inte var så bra heller.

Sofia

Ellen och Sofias beskrivningar går inte att koppla till tidigare forskning. Det går inte att utläsa av tidigare forskningsstudier att inge falska förhoppningar är en svårighet utifrån relationsskapande eller för arbetet med barns delaktighet. Av citateten kan utläsas att det i strävan efter delaktighet finns en risk att inge barnet falska förhoppningar. Samtidigt kan denna problematik tänkas handla om, i enlighet med intervjupersonernas egna definitioner av delaktighet, att socialsekreterare inte i tillräckligt hög utsträckning arbetat med att förklara och informera barnet hur hens åsikt kommer beaktas. Utifrån Ellen och Sofias beskrivningar kan urskiljas att det i strävan efter att barnet ska få uttrycka sin åsikt, luras barnet in i en falsk trygghet. Utifrån denna risk kan Shiers (2010) delaktighetsmodell problematiseras, eftersom icke-delaktighet inte diskuteras kan det vara svårt att veta när sådant eventuellt är fallet. Att Shier (2010) inte diskuterar vilka risker det kan finnas i strävan mot att göra barn delaktiga gör användningen av modellen begränsad.

6.3.3 Förklara utan att skada

Utifrån intervjupersonernas utsagor har *Att förklara utan att skada* barnet identifieras som ytterligare en utmaning. Flera av intervjupersoner beskriver att det är viktigt att vara ärlig men samtidigt inte lägga över ansvaret på barnet, vilket kan riskera att skada barnet ytterligare. Denna svårighet framkommer även som en utmaning för socialsekreterare i flera tidigare forskningsstudier, se vidare 3.3 *Utmaningar och hur de kan förstås*. Max beskriver i citatet nedan att han ibland upplever det svårt att veta hur mycket han ska berätta för ett barn.

Det blir lätt att man tänker att de kan vara mer delaktiga på en högre nivå än vad dem faktiskt borde. För egentligen borde de kanske inte klara av den informationen men man vet att dem gör det på grund av att dem levt i sådana förhållanden och behövt ta sådant stort ansvar att dem har blivit vuxna.

Max

Robyn beskriver, i likhet med Max, att barn kan vara normaliserade vid något att det inte är konstigt att prata om att exempelvis mamma säljer narkotika för det vet redan det här barnet om, även om det inte är åldersadekvat. I citatet nedan beskriver Jennifer att det också kan finnas risker med att inte vara ärlig mot barn.

Man ska ju inte belasta ett barn med saker som inte de ska ta ansvar för. Men det är ändå viktigare att berätta än att inte berätta och definitivt inte ljuga. För att om barn inte vet då hittar de på egna sanningar och i de sanningarna lägger de alltid skulden på sig själva.

Jennifer

Utifrån intervjupersonerna beskrivningar synliggörs en balansgång i socialsekreterares handlingsutrymme. Å ena sidan beskriver de att det är viktigt att vara ärlig och transparenta med barn. Å andra berättar de även om en rädsla att skada barn ytterligare genom att delge svår information. Denna balansgång kan delvis förstås genom det tidigare identifierade temat *6.1.2 (O)förenlighet mellan skydd och delaktighet*. Temat att *förklara utan att skada barnet* kan nämligen förstås höra samman och tänkas grunda sig i en vilja hos socialsekreterarna att skydda barnet från det som kan vara svårt. Denna balansgång som flera av intervjupersoner beskriver kan även förstås utifrån begreppen barnperspektiv och barns perspektiv. Utifrån beskrivningarna är det inte alltid åldersadekvat att berätta vissa saker för ett barn, exempelvis att mamma säljer narkotika, vilket kan förstås utifrån ett barnperspektiv. Samtidigt är det, i enlighet med Max citat, ibland att barn redan vet mer och har tagit mer ansvar än vad de egentligen skulle behövt. Utifrån det enskilda barnets perspektiv kan det därmed riskera att skada barnet genom att inte vara ärlig även om information inte är åldersadekvat och egentligen inte är förenligt med ett barnperspektiv. Utifrån denna diskussion kan det tänkas att socialsekreterare inom ramen för sitt handlingsutrymme både måste balansera arbetet utifrån ett barnperspektiv och utifrån det enskilda barnets perspektiv.

6.3.4 Vårdnadshavares påverkan

Ett återkommande tema som identifierats utifrån samtliga intervjupersonernas utsagor är en upplevelse om att vårdnadshavare påverkar huruvida ett barn kan göras delaktigt vid LVU-ärenden. Utifrån tidigare forskning är det endast i den svenska studien Heimer m.fl. (2018) som vårdnadshavares påverkan diskuteras som en utmaning för socialsekreterares arbete. Författarna till studien menar att denna utmaning grundar sig i att den svenska socialtjänsten har ett familjeorienterat snarare än ett barnorienterat förhållningssätt. Det innebär enligt Heimer m.fl. (2018) att socialsekreterare har stort fokus i sitt arbete att främja samarbete med vårdnadshavare, vilket kan innebära att barnets åsikter hamnar i skymundan. En liknande problematik som Heimer m.fl. (2018) beskriver har även i föreliggande studies resultat identifierats som en utmaning. Enligt intervjupersonernas beskrivningar, kan vårdnadshavares

påverkan ta sig i uttryck genom vad som också identifieras som två subteman:
Vårdnadshavares rättigheter och Urskilja barnets åsikt från vårdnadshavarnas.

6.3.4.1 Vårdnadshavares rättigheter

Samtliga intervjupersoner diskuterar att vårdnadshavarnas rättigheter påverkar huruvida ett barn kan göras delaktigt. I citatet nedan beskriver Ellen denna utmaning.

Det känns som föräldrar ofta i praktiken har rätt till sina barn. Men det finns ingen sån rättigheter utan det är istället barnet som har rätt till sina föräldrar. Jag vet inte om det är något generellt eller speciellt för Sverige men det känns som föräldrarnas känslor och tankar väger väldigt tungt.

Ellen

Flera av intervjupersonerna problematisera att de måste informera vårdnadshavarna om de ska prata med ett barn och att de även måste informera vårdnadshavarna vad som framkommit under samtalet. Max beskriver att de har rätt att prata med barn utan samtycke från vårdnadshavarna, men att det måste finnas en stark oro och tillräckligt med fog för att göra det såsom exempelvis vid misstanke om att ett barn utsätts för hedersrelaterat våld. I följande citat beskriver Max denna utmaning.

Föräldrarna tar ju bort den möjligheten och begränsar barnens delaktighet när de har rätten att säga nej och vi måste respektera deras bestämmanderätt. Sen försöker vi ju alltid motivera föräldrarna.

Max

Vidare beskriver Max att det av denna anledning kan vara lättare att göra barn delaktiga, efter beslut om LVU eftersom det då är socialtjänsten som har bestämmanderätten istället för föräldrarna. I citatet nedan beskriver Sofia problematiken kring att de måste informera vårdnadshavarna om vad som sägs under samtalet.

Det barnet säger till oss får ju också deras föräldrar reda på, det kan ju vara någonting som är lite problematiskt ibland för att det gör att de håller tyst.

Sofia

Denna identifierade utmaning kan utifrån socialsekreterares perspektiv förstås genom att intervjupersonerna begränsas i sitt arbete med barns delaktighet på grund av vårdnadshavares rättigheter. Utifrån intervjupersonernas beskrivningar, precis som Heimer m.fl. (2018) även

beskriver, ska hänsyn inte endast tas till barns behov utan även i många fall vårdnadshavares. I enlighet med intervjupersonernas beskrivningar tycks till och med vårdnadshavarnas rättigheter i praktiken vara starkare än barnets rättigheter. Denna utmaning kan även tänkas åskådliggöra en begränsning av socialsekreterarnas handlingsutrymme. I enlighet med Shiers (2010) tre nivåer av engagemang räcker det inte endast med att socialsekreterarna har en vilja, d.v.s. en *öppning* eller kunskap, d.v.s. en *möjlighet* för att arbeta på en viss nivå av delaktighet. Det behövs även tydliga *skyldigheter* i form av riktlinjer. Samtidigt vittnar intervjupersonerna i föreliggande studie om att *skyldigheterna* i många fall handlar om att tillgodose vårdnadshavares rättigheter snarare än barnens. Enligt både Max och Sofia citat kan utläsas att vårdnadshavare har rätt att begränsa barnets möjlighet att uttrycka sin åsikt och få den beaktad, vilket utifrån socialsekreterares perspektiv både kan tänkas försvåra utredningsarbetet och att arbeta med barns delaktighet.

6.3.4.2 Urskilja barnets åsikt från vårdnadshavares

Samtliga intervjupersoner diskuterar även att det kan vara svårt att urskilja barnets åsikt ifrån vårdnadshavarna. De beskriver att barn är väldigt lojala mot sina föräldrar och gör det som de antingen tror att föräldrarna vill att de ska göra eller att föräldrarna faktiskt aktivt försöker påverka vad barnets ska säga i barnsamtal. I de två citaten nedan beskriver Jennifer och Eva denna utmaning.

Alla barn säger det de tror att föräldern vill att de ska svara. Det är ytterst få barn som säger ”jag är jätterädd” [...] fast det kanske är känslan som är.

Jennifer

Oftast när man gör ett LVU kan ofta föräldrarna preppa barnet, ”ni ska inte säga det här och ni ska vara tysta om det här”. Det är inte alltid så men ibland kan det bli så och då är det svårt att prata med barnet.

Eva

Utifrån Jennifers och Evas citat kan utläsas att det inte endast är explicit som vårdnadshavare kan påverka utredningsarbetet och arbetet med barns delaktighet. Vårdnadshavare påverkar även implicit arbetet ibland genom att försöka påverka barnen till att säga det de själva vill. Samtidigt poängterar även flera intervjupersoner att det är viktigt att det finns en god kontakt och relation med föräldrarna. Eva beskriver även att hon har förståelse för föräldrars reaktioner, vilket kan utläsas av citatet nedan.

Det här är mitt jobb men det är deras liv och vi kommer och klampar in och tar beslut som är stora och jag kan ibland tycka att vi har för mycket makt.

Eva

Precis som Eva beskriver har också barnen rätt till sina föräldrar och att arbeta för ett gott samarbete med vårdnadshavare kan också ha goda konsekvenser för barnet. Detta är dock en generell antydning, d.v.s. ett barnperspektiv. Denna rättighet måste precis som alla andra vägas emot andra av barnets rättigheter och utifrån det enskilda barnets perspektiv.

6.3.5 Övergripande diskussion

Utifrån socialsekreterares perspektiv kan de identifierade utmaningarna återigen synliggöra att arbetet med barns delaktighet är komplex. Intervjupersonerna måste inom ramen för sitt handlingsutrymme bland annat beakta barnets många gånger oförenliga rättigheter, vårdnadshavares kontra barnets rättigheter samtidigt som de i enlighet med Shier (2001) beskriver begränsade *möjligheter* i form av tids- och resursbrist. Intervjupersonerna beskriver även att de måste hantera en oro över att inte skada barnet ytterligare genom att delge svår information och därmed kontinuerligt balansera arbetet utifrån ett barnperspektiv och det enskilda barnets perspektiv.

6.4 Möjligheter

Följande tema syftar till att besvara frågeställningen: *Vilka eventuella utmaningar och möjligheter i att tillgodose barns delaktighet vid LVU-ärenden kan identifieras utifrån socialsekreterares beskrivningar?* Som tidigare nämnts har denna frågeställning delats upp i två huvudteman, vilket innebär att följande avsnitt behandlar temat *Möjligheter*. Utifrån tidigare forskningsstudier, se vidare 3.5 *Möjligheter och hur de kan förstås*, visar flera studier att den största möjligheten för att tillgodose barns delaktighet handlar om att socialsekreterare måste förändra sin barnsyn från att barn behöver skyddas till att istället se barn som sociala aktörer kapabla till att vara delaktiga i beslutsprocesser. Huruvida intervjupersonerna i föreliggande studie har denna barnsyn är svårt att avgöra. Det tycks dock utifrån tidigare identifierat tema, se vidare 6.1.2 *(O)förenlighet mellan skydd och delaktighet* finnas en konflikt mellan att tillgodose barns skydd och delaktighet i det praktiska arbetet. Denna konflikt, tycks till skillnad mot tidigare studier, bero på socialsekreterares komplexa arbetsroll snarare än att intervjupersonerna har en traditionell barnsyn. De tidigare forskningsstudierna kan även problematiseras eftersom de inte explicit beskriver eventuella tillvägagångssätt för att förändra socialsekreterares barnsyn. I flera forskningsstudier framkommer dock att ett ökat

arbete med barns delaktighet innebär större chanser för socialtjänstens skydds- och vårdinsatser att bli lyckade och bättre anpassade till barnets behov. Utifrån föreliggande studie har *Engagemang och vilja* och *Uppmärksammande av Barnkonventionen* identifierats som *möjligheter* för fortsatt arbete med barns delaktighet.

6.4.1. Engagemang och vilja

Utifrån intervjupersonernas utsagor har *Engagemang och vilja* till ökad delaktighet identifieras som en möjlighet för att tillgodose barns delaktighet. Utifrån fem intervjupersoners utsagor går att utläsa att de beskriver det viktigt att arbeta vidare med barns rätt till delaktighet, vilket Max beskriver i citatet nedan.

Man behöver ändå på något sätt inse att vi kan bli mycket bättre, för att har man någon inställning ”vi gör det vi kan och vi kan inte göra mer för dem” [...] man får inte sluta sträva emot att bli ännu bättre.

Max

Intervjupersonerna beskriver även att det är viktigt att kontinuerligt diskutera och problematisera arbetet samt att fortsätta utbilda sig för att bli bättre, något som Jennifer beskriver i följande citat.

Sen också att hela tiden fylla på med kunskap för socionomutbildningen i all ära men den är väldigt bred [...] man behöver ju mer fördjupad kunskap.

Jennifer

Flera av intervjupersonerna betonar att det både måste finnas en vilja hos socialsekreterare men att det också måste komma stöd och riktlinjer uppifrån i hur arbetet ska förbättras, vilket kan förstås med hjälp av Shiers (2001) tre steg av engagemang. Det kan utifrån modellen förstås vara en *öppning* att fem intervjupersoner uttrycker ett engagemang att arbeta vidare med barns delaktighet. Enligt Jennifer krävs även ytterligare kunskap för att utveckla arbetet, vilket kan förstås utifrån Shiers (2001) andra nivå av engagemang nämligen *möjlighet*. Shier (2001) beskriver att för att arbeta utifrån en viss nivå av delaktighet krävs inte endast ett personligt engagemang, hos i det här fallet socialsekreterarna, utan det måste även finnas *möjligheter* i form av tid, resurser och kunskap något som går i linje med det Jennifer beskriver i citatet. Det sista steget av engagemang enligt Shier (2001) är *skyldigheter* som kan innefatta exempelvis riktlinjer för hur socialtjänsten ska arbeta utifrån en viss nivå av delaktighet, vilket även framkommer som förbättringsmöjligheter utifrån flera intervjupersoners beskrivningar. Det synliggörs alltså utifrån intervjupersonernas utsagor, i likhet

med Shiers (2001) tre nivåer av engagemang, att det inte endast räcker med en vilja och ett engagemang hos enskilda socialsekreterare. Det måste också finnas *möjligheter* i form av kunskap och *skyldigheter* i form av tydliga riktlinjer. Detta resultat skiljer sig således från tidigare forskningsstudiers resultat, se vidare 3.5 *Möjligheter och hur de kan förstås*, där fokus istället handlar om att socialsekreterare behöver förändra sin barnsyn.

6.4.2 Uppmärksammande av barnkonventionen

Utifrån intervjupersonerna Ellen, Max och Sofias utsagor har *uppmärksammande av barnkonventionen* identifierats som en möjlighet till fortsatta arbete med barns delaktighet. Intervjupersonerna beskriver att synen på barn och delaktighet har förändrats dels de senaste årtiondena på grund av barnkonventionens ökad inflytande och dels genomgår en förändring nu i och med inkorporeringen av barnkonventionen i svensk lag. Sofia beskriver exempelvis att fokus tidigare var att utreda föräldraförmåga snarare än att fokusera på barnet. Max beskriver en liknande utveckling, där han upplever skillnad mellan den yngre och äldre generationens socialsekreterares syn på barn, vilket han beskriver i citatet nedan.

Det är en skillnad på den äldre och den yngre som kommer nu, vi har ett större barnrättsperspektiv där vi tänker att barn ska ses som rättighetsbärare medan den äldre generationen är skolad på ett annat sätt och kanske har mer fokus på föräldrarna.

Max

Vidare förtydligar Max att det inte betyder att den äldre generationen socialsekreterare är sämre men att det finns olikheter. Max berättar bland annat att han upplever att barnets åsikter ofta ges större utrymme i skriftliga utredningarna när yngre socialsekreterare har skrivit den än en äldre. Det är tänkbart att Max beskrivning kan förstås utifrån tidigare forskningsstudier, se vidare 3.5 *Möjligheter och hur de kan förstås*, att det är den äldre generationen socialsekreterare som eventuellt har en mer traditionell barnsyn medan den yngre har ett större barnrättstänk. En annan förklaring går att finna i Vis m.fl. (2012) norska studie som visar att socionomstudenter är mer benägna att se barns delaktighet som en alltid nödvändig del av arbete till skillnad mot de yrkesverksamma. Enligt författarna till studien beror denna skillnad på att det finns praktiska svårigheter i arbetet med att tillgodose barns delaktighet, vilket för socialsekreterare blir tydligare desto längre de arbetat inom socialtjänsten. Vidare beskriver Ellen och Max att de tror att inkorporeringen av barnkonventionen kommer ställa högre krav

inom socialtjänsten att arbeta med barns delaktighet och ett barnrättsperspektiv i allmänhet, vilket de redan ser tendenser på. Bland annat beskriver Ellen ett skifte vid årsskiftet 2019/2020 där det blev tydligt på hennes arbetsplats att barnkonventionen måste genomsyra allt arbete, vilket går att utläsa i följande citat.

Allting ska utgå från barnets bästa, det är en liten grundpelare, men nu när barnkonventionen blev svensk lag började vi tänka hur vi implementerar den i allt arbete [...] nu har man ett avsnitt i utredningen som man kopplar till barnkonventionen och hur man implementerar dem principerna i utredningen.

Ellen

Utifrån Ellen och Max beskrivningar kan inkorporeringen av barnkonventionen förstås i enlighet med Shiers (2001) som en tydligare *Skyldighet* för socialsekreterare. Detta möjliggör således för arbetet, eftersom det i enlighet med Ellen citatet, har blivit tydligare för socialsekreterare att de måste arbeta utifrån barnkonventionen och därmed kan tänkas möjliggöra en eventuellt högre nivå i Shiers (2001) delaktighetsmodell.

6.4.3 Övergripande diskussion

Utifrån socialsekreterares perspektiv kan ett möjliggörande av arbetet förstås som att socialsekreterarna behöver i enlighet med Shier (2001) *möjligheter* i form av tid och kunskap samt *skyldigheter* i form av tydligare riktlinjer för hur arbetet ska se ut. Samtidigt kan det även tänkas viktigt att diskutera hur de tidigare identifierade utmaningarna i denna studie kan förebyggas.

7. Avslutning

I följande kapitel presenteras en sammanfattning och diskussion av studiens resultat och analys samt studiens slutsats och förslag på vidare forskning.

7.1 Sammanfattning och diskussion

Studiens resultat visar att intervjupersonerna definierar begreppet barns delaktighet som att förklara och informera samt lyssna och beakta barnets åsikt. Två intervjupersoner tolkade begreppet som en subjektiv känsla och att det därför är svårt för socialsekreterare att veta om de tillgodoser barns delaktighet. Studiens resultat visar att utgångspunkter för arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden är genom barnsamtal och dokumentation av barnets åsikt. Vidare visar även resultatet att arbetet kan variera beroende av anpassning till det enskilda barnet, om det är ett omedelbart eller en längre LVU-ansökan samt om omhändertagandet görs på grund av miljö- eller beteendefall.

Utifrån intervjupersonernas beskrivningar identifierades flera utmaningar i arbetet, däribland oförenlighet mellan barnets rättigheter, bristande förutsättningar att skapa förtroende på grund av på tids- och resursbrist och en oro att inge falska förhoppningar. Vidare utmaningar som identifierades var en oro hos intervjupersonerna att skada barn genom att delge svår information, vårdnadshavares rättigheter och att de för socialsekreterarna kan vara svårt att urskilja barnets åsikt ifrån föräldrarnas. Utifrån intervjupersonerna beskrivningar har en vilja och ett engagemang hos socialsekreterarna och ett uppmärksammande av barnkonventionen identifierats som möjligheter till fortsatt arbete med barns delaktighet vid LVU-ärenden.

Utifrån socialsekreterares perspektiv kan arbetet med barns delaktighet vid LVU-ärenden förstås med hjälp av studiens teoretiska ramverk. Valet att konstruera det teoretiska ramverket utifrån flera teorier och begrepp har inneburit att studiens resultat kunnat förstås både utifrån konflikterande och kompletterande perspektiv samt att det även synliggjort eventuella begränsningar med valda begrepp/teorier. Studiens analys visar att socialsekreterare tycks ha, i enlighet med Lipsky (2010), ett visst handlingsutrymme vilket kan ses som nödvändigt eftersom arbetet är varierande och komplex. Handlingsutrymmet tycks vidare bestå av en balansgång mellan å ena sidan arbeta utifrån barnets rätt till skydd och å andra sidan arbeta utifrån barnets rätt till delaktighet, å ena sidan arbeta utifrån vårdnadshavares rättigheter och å andra sidan arbeta utifrån barnets rättigheter, å ena sidan arbeta utifrån ett barnperspektiv och å andra sidan arbeta utifrån det enskilda barnets

perspektiv. Shiers (2001) steg av engagemang har synliggjort hur socialsekreterares handlingsutrymme både begränsas och möjliggörs. Exempelvis indikerar studiens resultat att det finns *öppningar* i form av en vilja hos socialsekreterarna att arbeta med barns delaktighet men att deras *möjligheter* begränsas av exempelvis tids- och resursbrist.

Shiers (2001) delaktighetsnivåer har inte kunnat tillämpas på empirin annat än övergripande. Studiens syfte var inte att undersöka i vilken utsträckning barn faktiskt görs delaktiga utan hur arbetet med delaktighet kan förstås. Därför har Shiers (2001) delaktighetsnivåer tillämpats för att diskutera intervjupersonernas tolkningar av begreppet delaktighet snarare än att diskutera huruvida de faktiskt arbetar utifrån en viss eventuell nivå av delaktighet. Shiers (2001) delaktighetsmodell har också i analysarbetet kunnat problematiseras utifrån att Shier inte tycks diskutera distinktionen mellan begreppen barns perspektiv och barnperspektiv och inte heller diskuteras när icke-delaktighet är förekommande, vilket gör användningen av modellen till viss del begränsad.

7.2 Slutsats och förslag på vidare forskning

Studios slutsats är att det finns, i likhet med tidigare forskningsstudier, en oro hos socialsekreterare att skada barn genom att delge svår information. Samtidigt indikerar studiens resultat att det finns en vilja och ett engagemang hos socialsekreterarna att arbeta med barns delaktighet men att arbetet är varierande och komplex. Socialsekreterare måste beakta bland annat barnets många gånger oförenliga rättigheter, vårdnadshavares kontra barnets rättigheter samtidigt som de upplever tids- och resursbrist. Utifrån socialsekreterares perspektiv indikerar resultatet på att det är dessa faktorer som begränsar arbetet med barns delaktighet snarare än, till skillnad från tidigare forskningsstudier, att socialsekreterare har en traditionell barnsyn. Det är dock svårt att fastställa, bland annat på grund av studiens begränsade antal forskningsdeltagare.

Vidare krävs det mer omfattande studier på undersökningsområdet. Studiens resultat synliggör att barnkonventionens bestämmelser i praktiken många gånger tycks vara oförenliga. Vidare studier som undersöker hur exempelvis barns rätt till skydd och barns rätt till delaktighet ska förstås och implementeras i praktiken vore därför av vikt. I en snävare kontext krävs även vidare forskning kring hur LVU och delaktighet kan förstås i en svensk kontext samt hur vårdnadshavares rättigheter och socialsekreterares arbetsroll möjliggör och begränsar arbetet.

I en vidare bemärkelse har denna studie bidragit till en kunskapsutveckling inom mänskliga rättigheter. Precis som nämnts synliggör studiens resultat vilka eventuella utmaningar och möjligheter som kan finnas i att tillgodose barnkonventionens bestämmelser utifrån kontexten av den svenska sociala barnvården. Utifrån ett människorättsperspektiv är det synnerligen intressant hur barnets mänskliga rättigheter många gånger i praktiken tycks upplevs vara oförenliga. Det trots att barnets mänskliga rättigheter i teorin ska förstås som odelbara, d.v.s. att rättigheterna ska förutsätta varandra där ingen rättighet står högre än någon annan (CSR, 1989).

Referenslista

Barnombudsmannen. (2019). *Vem bryr sig- när samhället blir förälder? Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården*. Hämtad 2020-04-28 från

<https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/vem-bryr-sig-ar19.pdf>

Bergnehr, D. (2019). Barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap- en begreppsdiskussion. *Nordisk Tidsskrift for Pedagogikk Og Kritik*, 5, pp.49–61.

Bijleveld, G., Dedding, C., & Bunders- Aelen, J. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: A state-of-the-art review. *Child & Family Social Work*, 20(2), 129-138.

Braun, V. & Clarke, V., (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), pp.77–101.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Cederborg, Ann-Christin, & Karlsson, Yvonne. (2001). Omhändertagande med barnets perspektiv. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 3, 163-179.

David, M. & Sutton, C.D. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (4., [rev.] uppl. ed.). Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Heimer, M., Näsman, E., & Palme, J. (2018). Vulnerable children's rights to participation, protection, and provision: The process of defining the problem in Swedish child and family welfare. *Child & Family Social Work*, 23(2), 316-323.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Leth, G & Thurén, T. (2000) Källkritik för internet. Stockholm: Styrelsen för psykologisk försvar.

Leviner, P., & Lundström, T. (2017). *Tvångsvård av barn och unga: Rättigheter, utmaningar och gränzoner* (Upplaga 1 ed.). Poland: Wolters Kluwer Sverige AB.

Lipsky, M., & ProQuest. (2010). *Street-level bureaucracy : Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Kosher, H., & Ben-Arieh, A. (2019). Social workers' perceptions of children's right to participation. *Child & Family Social Work, 25*(2), 294-303.

Regeringskansliet.(2020). *Idag blir barnkonventionen svensk lag*. Hämtad 2020-05-03 från <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/01/idag-blir-barnkonventionen-svensk-lag/>

Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society, 15*(2), 107-117.

Sommer, D., Pramling Samuelsson, I., & Hundeide, K. (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik* (1.uppl. ed. Internationella perspektiv på förskolepedagogik och småbarnsutveckling; 2). Stockholm: Liber.

SOU 2016:19. *Barnkonventionen blir svensk lag: Betänkande om barnrättsutredningen*. Stockholm: Elanders Sverige AB.

SOU 2015:71. *Barn och ungas rätt till tvångsvård, förslag till ny LVU: Slutbetänkande till av utredningen om tvångsvård för barn och unga*. Stockholm: Elanders Sverige AB.

Stern, R. (2006). *The Child's Right to Participation- Reality or Rhetoric?* (Doctoral thesis, Uppsala studies in Law. Uppsala: Universitetstryckeriet. Hämtad 2020-04-10 från <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:168647/FULLTEXT01.pdf>

UN Committee on the Rights of the Child (CRC). (2009). *General comment no. 12 (2009). The right of the child to be heard*. Hämtad 2020-03-28 från <https://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html>

UN General Assembly, *Convention on the Rights of the Child, (CRC)*. 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3

Van Bijleveld, G.G., Dedding, C.W.M., & Bunders-Aelen, J.F.G. (2014). Seeing eye to eye or not? Young people's and child protection workers' perspectives on children's participation within the Dutch child protection and welfare services. *Children and Youth Services Review, 47(3)*, 253-259.

Van Bijleveld, G., Dedding, C., & Bunders-Aelen, J. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: A state-of-the-art review. *Child & Family Social Work, 20(2)*, 129-138.

Vis, S., Holtan, A., & Thomas, N. (2012). Obstacles for child participation in care and protection cases—why Norwegian social workers find it difficult. *Child Abuse Review, 21(1)*, 7-23.

Vetenskapsrådet .(2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Svensk författningssamling (SFS)

Föräldrabalken (1949:381)

Socialtjänstlagen (2001:453)

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrund

Är det fortfarande okej att jag intervjuar dig? Är det okej att jag spelar in intervjun? Har du några frågor innan vi börjar?

Kan du berätta lite om dig själv privat och professionellt?

Tema: Delaktighet

Hur förstår och definierar du begreppet delaktighet/deltagande?

Hur förstår och tolkar du "Barns rätt att uttrycka sin åsikt vid beslut som rör dem själva"?

Kan du berätta hur du och dina kollegor idag eventuellt arbetar med att göra barn delaktiga i ert arbete generellt? Är det här något som förändrats under din tid som socialsekreterare? I så fall när och hur?

Tema: Tvångsomhändertagande

Kan du berätta (lite kortfattat) om hur det går till när socialtjänsten tvångsomhändertar ett barn enligt LVU? Varför görs det? Hur görs det? Och vad händer efter det gjorts?

Kan du berätta om hur du och dina kollegor idag eventuellt arbetar med barns delaktighet vid tvångsomhändertagande?

Tema: Utmaningar

Vilka eventuella (om det finns några) nackdelar upplever du i att göra barn delaktiga i utredningsarbete och specifikt vid LVU-ärenden?

Kan du berätta om eventuella svårigheter och utmaningar som du upplever i att göra barn delaktiga generellt och specifikt vid LVU-ärenden? Och hur du förstår dessa?

Kan du berätta om någon specifik situation där du eventuellt upplevt dessa utmaningar/svårigheter?

Vilka eventuella faktorer skulle du säga påverkar huruvida ett barns åsikter/delaktighet vid LVU-ärenden kan beaktas? Vad är det som påverkar?

Vad behöver du i din roll som socialsekreterare för att kunna beakta ett barns åsikt/delaktighet vid LVU-ärenden?

Tema: Möjligheter

Vilka eventuella fördelar upplever du i att göra barn delaktiga i utredningsarbetet och specifikt vid LVU-ärenden?

Vad skulle, enligt dig, kunna möjliggöra att du och dina kollegor skulle kunna arbeta med att tillgodose barns delaktighet i ert arbete generellt och i synnerhet vid LVU-ärenden?

Kan du berätta om eventuellt någon specifik situation där du upplevt att du har kunnat göra ett barn/ungdom delaktigt vid LVU?

Avslutning

Känner du att det är någon annan fråga som jag missat, som berör barn och ungas delaktighet och LVU? Eller något annat du vill tillägga?

Är det okej att jag återkommer till dig om det är något jag inte förstår eller vill fråga dig i efterhand?

Bilaga 2

Informationsblad

Det här är en inbjudan till att delta i en studie om socialsekreterares beskrivningar av att arbeta med barn och ungas delaktighet vid ärenden som berör tvångsomhändertagande (LVU). Syftet med studien är vidare att undersöka vilka eventuella möjligheter och utmaningar socialsekreterare beskriver sig uppleva i sitt arbete att tillgodose barns delaktighet vid LVU-ärenden.

Studien bedrivs av Rebecca Sylten, student på masterprogrammet i mänskliga rättigheter vid Göteborgs universitet och genomförs i samband med utbildningens avslutande kurs ”Examensarbete i mänskliga rättigheter”. Vidare bedrivs studien under handledning av Ann-Charlott Timander, universitetslektor i socialt arbete vid Göteborgs universitet. I följande dokument finner du information om innebörden av deltagande. Läs igenom dokumentet innan du eventuellt samtycker till att medverka.

Vem kan delta?

För att kunna delta i studien ska du arbeta som socialsekreterare med barn och unga inom socialtjänsten i Västsverige. Du ska ha erfarenhet av minst en utredning som lett till beslut om LVU och/eller erfarenhet av minst en uppföljningsprocess efter beslut om LVU.

Vad innebär ett deltagande?

Ett deltagande innebär genomförande av en intervju. Deltagandet i studien är frivilligt och du kan närsomhelst utan förklaring välja att avbryta din medverkan. Vidare är deltagandet anonymt, vilket innebär att ditt namn, personuppgifter och vart du arbetar inte kommer

framgå. I studien kan eventuellt din ålder, kön, att du arbetar som socialsekreterare i Västsverige och hur länge du gjort detta att framgå, vilket innebär att en absolut anonymitet inte kan garanteras. Citat från din intervju kan även komma att används i studien. Under intervjutillfället kommer du ha möjlighet att välja en pseudonym för ditt namn.

Hur går intervjun till?

Intervjun sker via ett fysiskt möte eller på telefon. Eventuell plats och tid bestäms i samråd med dig som medverkar. Intervjun beräknas ta 40- 60 min och kommer att spelas in under förutsättning att det är okej för dig. Du kan välja att avstå från att besvara frågor under intervjun. Vid intervjutillfället kommer du att ombeds att underteckna en samtyckesblankett om att du samtycker till att medverka i studien. Eftersom deltagandet är frivilligt kan du dock välja att avbryta din medverkan även efter du undertecknat samtyckesblanketten.

Vad händer med materialet från intervjun?

Det inspelade materialet, under förutsättningar att du godkänt till inspelning, kommer att transkriberas vilket innebär att det skrivs ut ordagrant. Det görs för att materialet ska kunna analyseras och sammanställas. Dina uppgifter och det insamlade materialet kommer att behandlas konfidentiellt, vilket innebär att din eventuellt inspelade intervju och transkriberingar av denna kommer att förvaras på en lösenordskyddad telefon och dator som bara jag har lösenordet till. Vidare kommer materialet endast att användas i forskningssyfte och kommer att förstöras efter att uppsatsen är examinerad och godkänd, vilket beräknas vara i juni 2020. Vill du ta del av din eventuellt inspelade intervju och/eller transkriberingar av denna är du välkommen att höra av dig innan dess. När uppsatsen är färdig och examinerad är du även välkommen att ta del av den färdiga studien, vilken kommer finnas offentligt tillgänglig på Göteborgs universitets databas GUPEA.

Vid vidare frågor gällande studien och innebörden av ett deltagande finner du kontaktuppgifter nedan.

Vänliga hälsningar

Rebecca Sylten

Kontaktuppgifter

Rebecca Sylten

Student Göteborgs universitet

gushenrire@student.gu.se

Ann-Charlott Timander

Universitetslektor och handledare

ann-charlott.timander@socwork.gu.se

Bilaga 3

Samtyckesblankett

- Jag har fått skriftlig och muntlig information om studien ”Socialsekreterares beskrivningar av att arbeta med barn och ungas delaktighet vid LVU-ärenden” och innebörden av ett deltagande
- Personuppgifter och material behandlas konfidentiellt
- Jag har haft möjlighet att ställa frågor
- Jag kan välja avbryta min medverkan i studien även efter genomförd intervju

Jag samtycker till att delta i studien ”Socialsekreterares beskrivningar av att arbeta med barn och ungas delaktighet vid LVU-ärenden”?.....

Val av pseudonym?.....

.....
Deltagarens namn

.....
Datum och ort

.....
Namnunderskrift

.....
Forskarens namn

.....
Datum och ort

.....
Namnunderskrift